

Uppfinnarfrågan under 120 år

Det politiska spelet
avseende etablering, utveckling
och avveckling av organisationer
med syfte att ge stöd till
uppfinnare och uppfinningar.

Rapporten sammanställd av
Torbjörn Larsson, Sound Around AB

På uppdrag av
Uppfinnarkollegiet

Med stöd från
Riksbankens Jubileumsfond

September 2006

Innehållsförteckning

Förord	3
Tiden före Svenska Uppfinnareföreningen - före 1886	5
De första åren för Svenska Uppfinnareföreningen, 1886 – 1900	7
Svenska Uppfinnareföreningen 1900 - 1936	9
S. I. C. 1931	13
Uppfinnarekontorets tillkomst och tiden fram till krigsutbrott, 1926 - 1939	14
Statens Uppfinnarnämnd etableras, 1940 - 1945	17
Efter krigsslut – perioden 1946 – 1968	21
Styrelsen för Teknisk Utveckling, 1968 - 1991	27
STU – SUF	29
Arne Lunds utredning	30
Uppfinnarberedningen 1986 och SUF fyller 100 år	32
NUTEK 1991 och ny borgerlig regering	34
Stiftelsen Innovationscentrum 1994	36
Offentligt stöd till uppfinnare och Svenska Uppfinnareföreningen	37
2006, SUF fyller 120 år, patent är en nyckelfråga	39
Sammanfattning och slutsatser	41
Vilka slutsatser kan dras?	43
Källförteckning	46
Förkortningar	48

Förord

*Det är väl ingen som tror – att man kan ta död på ett uppfinnarkontor
Märtha Lärnestad 1983*

Styrelsen för Tekniska Utveckling firade sin 15-åriga existens 1983 med en fest där ovan angivna citat fälldes. Just då upplevdes ”Uppfinnarkontoret” som något som var seglivat och som skulle ha ett – om inte evigt – tämligen långt liv.

Uppfinnarkontorets födelseår brukar normalt anges till 1934, men det finns en lång förhistoria innan dess, dels inom politiken, dels inom uppfinnarrörelsen. Uppfinnarkontoret blev nu inte så långlivat efter 1983 utan det blev definitivt avvecklat 1991 när STU uppgick i NUTEK (Närings- och Teknikutvecklingsverket).

Bildandet av NUTEK 1991 avlöstes av en nyordning 2001 när teknikdelen i NUTEK blev en av hörnpelarna i VINNOVA. Vid denna tidpunkt etablerades också ITPS (Institutet för tillväxtpolitiska studier) på basis av en annan del av NUTEK. Kvar blev – NUTEK – (Verket för Näringslivsutveckling) med främst regionalpolitiska uppgifter.

Möjligen skulle man kunna säga att ett direkt stöd till uppfinnare fanns kvar även efter 1991 – i den så kallade såddfinansieringen inom NUTEK (1 och 2), men den upphörde kort efter myndighetsombildningen 2001.

Två utredningar (Wixell, Flodström) genomfördes 1999 med syfte att förändra strukturen avseende forskningsfinansieringen. Utgångspunkten för dessa båda utredningar var en annan utredning – Forskning 2000 – som presenterades några år tidigare. Forskning 2000 mötte mycket starkt motstånd och kritik från en rad olika aktörer. Ombildningen av NUTEK (1) till VINNOVA, NUTEK (2) och ITPS, var främst en fråga om förändring av det statliga stödet till forskning.

Stöd till uppfinnare blev delvis också aktuellt 1999 i en utredning som genomfördes av Peter Nygårds. Den utredningen fick inte något direkt genomslag i den förda politiken.

Det är främst två faktorer som har initierat detta arbete.

Sent 2005 publicerade ITPS en rapport om uppfinnandets betydelse, utan att ta in någon längre historik förutom i huvudsak de 10 åren som SIC, Stiftelsen Innovationscentrum, verkade. Den historiska bilden med olika initiativ och skälen för ett antal politiska vägval under ett antal decennier saknades helt. Denna rapport utgör därför ett komplement till ITPS-rapporten i den frågeställningen.

I samband med ITPS-rapporten blev jag kontaktad av Erik Wångby från Uppfinnarkollegiet, (UK). Vidare diskussioner oss emellan ledde fram till att UK sökte finansiering för ett vidare

arbete om stödet till uppfinnare och uppfinningar genom tiderna. Ansökan ställdes till Riksbankens jubileumsfond – en ansökan som blev beviljad.

Svenska Uppfinnareföreningen fyller 120 år, året 2006, vilket uppmärksammas på flera olika sätt. Uppfinnarfrågan fick ett ansikte och ett forum för debatt när Svenska Uppfinnareföreningen startades 1886. Alltsedan dess har SUF (modern förkortning, tidigare S. U.) haft en viktig roll att föra fram olika frågor som är väsentliga för uppfinnarna. Många av de politiska initiativ som tagits genom åren har haft sin utgångspunkt i diskussioner inom Svenska Uppfinnareföreningen.

Den politiska dimensionen har alltid varit viktig när det gäller uppfinnare och stöd till uppfinnare. De allra flesta människor anser att nya idéer och uppfinningar är viktiga för utvecklingen inom och för landet. Lorenz Lyttkens anger till och med att uppfinnare och uppfinningar är förnyelsens bränsle. Dessvärre är det oftast så att uppfinnare saknar egna resurser i form av utrustning och kapital för att utveckla sina idéer till nya säljbara produkter.

Bristen på resurser är ett av de stora hindren för uppfinnare. Så har det alltid varit och så kommer det troligen att förbli i framtiden också. Hur mycket eller hur lite är minst sagt säsongsberoende och det är den politiska makten som sätter ramarna, men de kan påverkas av olika aktörer.

Ett arbete av det här slaget kan få en mycket stor omfattning, eftersom uppfinnarfrågorna spänner över många olika områden. Författaren har strävat efter att i första hand följa det politiska spåret, som avspeglas i olika offentliga utredningar, propositioner och motioner, och som berör stöd till uppfinningar och uppfinnare.

Andra viktiga problemkomplex såsom patentlagstiftning, rätten till arbetstagares uppfinningar och de fackliga organisationernas roll är inte berörda. Inte heller alla de utredningar och innovationsstimulerande initiativ som Svenska Uppfinnareföreningen tog under 1960- och 1970-talet, när SUF leddes av Olof Wallerius. Diskussionen om uppfinnarkonto och andra skattefrågor har också utelämnats.

I den följande framställningen har jag valt att beskriva utvecklingen rent kronologiskt, utan att bli alltför detaljerad i den moderna historiken (senaste 30 åren), med några undantag.

De informationskällor som använts är till största delen av offentliga dokument, såsom propositioner, motioner, betänkanden och offentliga utredningar. Därtill har styrelseprotokoll från Uppfinnarekontoret, Statens Uppfinnarnämnd och Svenska Uppfinnarkontoret utgjort viktiga komplement. Slutligen bör nämnas information från Svenska Uppfinnareföreningens arkiv, såsom verksamhetsberättelser (1887 – 1925), styrelseprotokoll 1886 – 1900 och andra informationskällor som speglar aktuella frågeställningar. Ett litet bidrag har möjligen kommit från den egna erfarenheten, som jag erhållit genom 10 års anställning vid Styrelsen för Teknisk Utveckling (1976 – 1986) och 11 år som VD och generalsekreterare för Svenska Uppfinnareföreningen (1987 – 1998)

Stockholm den 30 september 2006

Torbjörn Larsson

Tiden före Svenska Uppfinnareföreningen - före 1886

Riksdagens bibliotek har ett utmärkt söksystem för informationssökning avseende den politiska processen. Detta söksystem avser hela perioden från och med 1809 fram till nu. Ibland stöter man på händelseförlopp som sedan länge fallit i glömska.

- 1878 Den första noteringen kommer 1878, då herr Adelsköld lade en motion i riksdagens första kammare (motion nr 13) om *"Inrättande av en fond till understöd åt inländske uppfinnare"*.

Motionären hänvisar till en rad aktuella uppfinningar vid den tiden (mitten av 1800-talet) och beskriver de hinder som en uppfinnare måste övervinna såsom *"dels misstro mot allt nytt och oförsökt, dels svårigheten anskaffa tillräckligt förlagskapital..."*, dvs. samma bekymmer då som nu. Herr Adelsköld föreslog att fonden skulle förläggas till Kongl. Vetenskapsakademien, som han ansåg innehade de resurser och den kompetens som erfordrades för att göra bedömningar av idéer och uppfinningar. Målgruppen var i huvudsak obemedlade uppfinnare. Motionären hade föreslagit att uppfinnare skulle kunna få *"lån mot ränta och återbetalningsskyldighet av kapitalet"*.

Andra kammaren angav i sin diskussion att formen lån mot ränta inte var lämplig eftersom den obemedlade uppfinnaren knappast kunde uppställa säkerhet för detta kapital. Vidare angavs att det skulle bli betungande för Kongl. Vetenskapsakademien att behöva ta på sig en penningförvaltning som var nödvändig om motionärens förslag skulle genomföras.

Motionen avslogs av riksdagen utan votering, trots att den blev positivt behandlad av riksdagens andra kammare.

- 1881 Greve Sparre väckte dock frågan på nytt år 1881 genom en motion i riksdagens andra kammare (motion nr 15).

Vid interna överläggningar inom riksdagen hänvisades till det pågående arbetet med en ny patentlagstiftning som ett viktigt steg för att stötta uppfinnandet. Andra kammarens menade att man först *"ville lära känna beskaffenheten af den bedömande myndighet"* innan riksdagen fattar ett beslut om en särskild fond för stöd till obemedlade uppfinnare.

Riksdagen avslog motionen.

1884 tillkom en ny patentlag baserad på Pariskonventionen från 1883. Patentverket (den nya myndigheten) etablerades 1884 som en del i Kommerskollegium för att senare (1892) bli en självständig myndighet.

Sedan är det ett stort tidsmässigt hopp i riksdagens noteringar och det är inte förrän frågan om det första stödet till Uppfinnarkontoret som frågan om stöd till uppfinnare återigen blir aktuell i riksdagen och då skriver vi 1934/1935.

Men andra händelser timade under denna tysta riksdagsperiod.

De första åren för Svenska Uppfinnareföreningen, 1886 – 1900

Svenska Uppfinnareföreningen etablerades 1886. De fem stiftarna Andréé, Zetterberg, de Laval, Fahnehjelm och Wiman, var alla väl etablerade i samhället.

Andréé var verksam i den dåvarande patentmyndigheten, en del av Kommerskollegium, I sitt arbete kom Andréé ofta i kontakt med uppfinnare. Han fick därmed god insikt i alla de problem som uppfinnare måste hantera. Etableringen av Svenska Uppfinnareföreningen byggde på djup insikt i behovet av ett organ för att diskutera allehanda uppfinnarrelevanta frågeställningar.

Några återkommande nyckelfrågor i Svenska Uppfinnareföreningens verksamhet blev därför utveckling av patentväsendet som sådant och rådgivning och information till uppfinnare. Dessa båda frågor är två huvudspår för föreningen genom tiderna och är så fortfarande.

Till Svenska Uppfinnareföreningens första ordförande valdes Andréé och 1887 övertog Gustav de Laval ordförandeskapet. En person som ville bli medlem fick ansöka om detta och därvid även ange sina uppfinnarrelaterade kvalifikationer i form av patent mm.

Medlemmarna kom oftast från Stockholm, vilket var naturligt med tanke på arbetsformen. Föreningen hade också differentierat avgiften så att de som inte bodde i Stockholm betalade halv avgift.

Föreningens huvudinstrument blev föreningsmöten. Vid dessa möten förevisades ofta nya tekniska lösningar och uppfinningar. Föreningsmötena blev givetvis också centrala för alla de beslut och vägval som föreningen måste ta.

En av styrelsens uppgifter blev att ta hand om rådgivningen till uppfinnare. Rådgivningen kunde vara såväl avgiftsfri som avgiftsbelagd. Ofta kom rådgivningen att gälla patentrelaterade frågeställningar. Med tiden blev detta en betungande uppgift för styrelsen.

Många kända svenska uppfinnare och vid den tiden kända personer blev också medlemmar i Svenska Uppfinnareföreningen. Några exempel:

Gustaf de Laval	mjölkseparator, ångturbin
Alexander Lagerman	automatiska tändsticksmaskiner
L. M. Ericsson	skapare av telefonindustri
H. Cedergren	skapare av telefonväsende
J. A. Brinell	metallurgi och stål
Kommendör Engström	vapen, kanoner
G Braunerhjelm	radioteknik, gnisttelegrafi
C.R. Nyberg	förgasningsapparater, flygteknik
W. Jungner	alkalisk ackumulator
Birger Ljungström	turbinteknik
Fredrik Ljungström	turbinteknik
J Wenström	3-fas växelström
J. P. Johansson	Skiftnyckeln, rörtången

Andrées position i svenska Patentverket gjorde att föreningen hade god tillgång till aktuell patentinformation och var väl uppdaterad på patenthändelser i världen. Svenska Uppfinnareföreningen etablerade tidigt kontakt med uppfinnareföreningen i Frankrike, varigenom föreningen fick kännedom om tänkesätt och lagstiftning i andra länder utanför Sverige. Bland annat översattes dokument från en patentkonferens i Paris till svenska.

Men föreningen tog också egna initiativ. Ett sådant var att man ville att uppfinnarens namn skulle vara utsatt på svenska patentbrev. Det är rimligt att anta att Andrées position som ordförande i Svenska Uppfinnareföreningen och högt uppsatt tjänsteman i Patentverket ledde till goda kontakter mellan föreningen och myndigheten. Patentverket fattade i alla fall ett beslut att från och med 1890 skulle uppfinnarens namn vara angivet på svenska patentbrev.

Samma fråga blev sedan föremål för diskussioner på det nordiska planet – ca 50 år senare.

En annan fråga som föreningen drev var lättnader i dåtidens krav på utövning. För att ett patent skulle vara giltigt så måste det utövas. Så småningom fick man önskade förändringar i denna fråga, ända fram till ett helt slopande av utövningstvånget.

Föreningen medverkade till att utforma avtal och kontrakt mellan uppfinnare och exploatörer, och detta blev en återkommande punkt i några verksamhetsberättelser i slutet av 1890-talet.

Det kan vara värt att notera att föreningens inkomster bestod till största delen av medlemsintäkter. En betydande inkomst fick man också från ”konsultationer”, som bestod av specifik rådgivning i enskilda ärenden, inte så sällan intrångsärenden.

Revisorerna konstaterar i en revisionsberättelse att föreningen utlåtanden i tvistefrågor varit avgörande.

Svenska Uppfinnareföreningen 1900 - 1936

I början av 1900-talet hade föreningen drygt 100-talet medlemmar.

1901 blev Svenska Uppfinnareföreningen medlem i "Föreningen för industriell äganderätt" med säte i Berlin.

En fråga som man brottades mycket med var den föreliggande patentlagstiftningen. **1902** tillsatte SUF en egen kommitté som fick i uppdrag att lämna förslag till en reviderad patentlagstiftning. Kommittén kom att verka i fyra år och detta – för uppfinnarna betydelsefulla arbete – fick ett ganska svårt bemötande av medlemmarna. I 1904 års verksamhetsberättelse kan läsas *"trots mycket nedlagt arbete har medlemmarna visat svagt intresse – till och med så svagt att ett möte har inställts"*.

Arbetet tillgick så att kommittén formulerade förslag till nya lagparagrafer, som sedan diskuterades på föreningsmötena – och protokoll fördes över de förändringar som föreningen hade beslutat acceptera. Arbetsprocessen var synnerligen demokratisk men också tidsödande, med viss negativ konsekvens vad gäller medlemmarnas intresse för aktivt deltagande i föreningsmöten.

Svenska Uppfinnareföreningen behövde komma ut bättre med sitt budskap och med det syftet tillskapades den så kallade årsboken. Det var också möjligt för företag att köpa annonsplats i årsboken. Årsboken blev dock ingen större succé utan den medförde att föreningen gick back under åren 1905 – 1907.

1907 blev dock en vändpunkt för föreningen i och med att avtal tecknades med Industritidningen Norden som därigenom blev föreningens organ. Från och med 1909 publicerar IT Norden referat från samtliga föreningsmöten. Och föreningen började återigen visa överskott i balansräkningen.

1910 reser herr Söderlund till Bryssel för att delta i en kongress för uppfinnare och konstindustriutövare. Noterbart är att resan finansierades med privata bidrag från styrelsens ledamöter. Senare under året uppstår en livlig debatt om "anställdas uppfinningar" och den debatten initierades av ett franskt dokument i ämnet. Ett dokument som troligen hade medtagits från Bryssel.

1911 fyllde Svenska Uppfinnareföreningen 25 år. Det noterades i flera verksamhetsberättelser (1911 och 1912) att flera för Svenska Uppfinnareföreningen betydande personer "hafva med döden bortgått".

År **1912** noteras att föreningen hade anledning att framföra gratulationer till suppleanten i föreningens styrelse. Personen i fråga var Gustaf Dalén som 1912 erhöll Nobelpriset i fysik.

1914 blev ett särpräglat år – inte bara med tanke på krigsutbrottet – utan också för att Svenska Uppfinnareföreningen deltog i förberedelserna för flera internationella aktiviteter. SUF bidrog med underlag till utställningen "Svenska Uppfinningar" i San Francisco. Vidare planerades för medverkan i en internationell

uppfinnarkongress i Lyon – en aktivitet som ej blev genomförd på grund av krigsutbrottet.

Vid ett föreningsmöte **1915** beslöt föreningen att till Kungl. Maj:t inlämna en skrivelse om inrättande av en statlig kommission för tillvaratagande av inhemska försvarstekniska uppfinningar.

Kungl. Maj:t besvarade denna skrivelse inte förrän 1917 och då med ett konstaterande att det inte behövdes någon kommission.

Under ett annat föreningsmöte diskuterades behovet av patentundervisning vid våra tekniska läroanstalter.

Föreningens styrelse blev utsatt för stark kritik för att föreningen 1915 köpte fem stycken aktier i Grängesberg – vilket motsvarande ca 50 % av föreningens tillgångar. Revisorerna krävde att styrelsen skulle lämna långtgående garantier för att inte förlust skulle uppstå. Garantin skulle gälla i två år och aktierna skulle också säljas inom två år. Aktierna såldes inom den stipulerade tiden.

Första världskriget tog slut 1918 och många verksamheter blomstrade. Så även uppfinningar och patentansökningar. I verksamhetsberättelsen för **1918** konstaterade SUF att antalet patentansökningar ökade med 69 % under perioden 1916 – 1918. Under 1918 hade sammanlagt 3023 patentansökningar inkommit till Patentverket.

I februari månad avslutades en Uppfinnarutställning i Stockholm, vari Svenska Uppfinnareföreningen medverkat. Utställningen pågick under fyra månader (nov 1917 – feb 1918). SUF konstaterade att även om utställningen knappast har motsvarat de affärsmässiga förväntningarna så har den bidragit till att ”*stegra allmänhetens intresse för inhemska uppfinningar*”.

Även medlemsantalet ökade påtagligt under perioden 1916 – 1918, från 236 till 352. Från och med 1918 kunde även utländska uppfinnare vara medlemmar i föreningen. Ekonomin i SUF visade ett växande överskott, men det fanns en annan faktor som tyngde föreningen alltmer – och det var rådgivningen.

Med den positiva utvecklingen av såväl antalet medlemmar som antal patentansökningar följde också en ökad belastning på styrelsens rådgivningskapacitet. Under ett enda år - 1918 – tredubblades antalet rådgivningsärenden.

1918 blev ett organisationsförändringens år för SUF. Några exempel på fattade beslut:

- inrättande av en särskild ombudsmannabefattning
- skilda befattningar för sekreterare och skattmästare
- inrättande av den Tekniska Nämnden
- stadgeförändringar med anledning av förändrad organisation

På det nationella planet påtalade SUF i en skrivelse till Kungl. Maj:t problemen med utlåtanden från Kungliga Tekniska Högskolan i patentärenden. SUF ansåg att

högskolan inte tog tillräcklig hänsyn till patentlagens intentioner i sina utlåtanden, vilket kunde innebära risk för felaktiga ställningstaganden.

Vidare påtalade SUF problemet med utövningstvånget och detta påtalades också för "Unionens internationella byrå i Bern".

Inrättandet av den Tekniska Nämnden måste noteras som en viktig händelse i utvecklingen av stödet till uppfinnandet. Detta blev ett särskilt organ vars enda uppgift var rådgivning till uppfinnare.

Administrativt var dock Tekniska Nämnden mindre lyckad. Tekniska Nämnden bestod av ledamöter som förväntades verka på sin fritid. Ett rådgivningsärende skulle således distribueras till nämndens ledamöter, och det kunde gå ganska lång tid innan nämnden kunde träffas för att diskutera ett ärende. Den tungrodda administrationen blev därför en belastning i sig och som bäddade för en senare diskussion om ett "uppfinnarkontor".

Styrelsen fortsatte att arbeta med rådgivning även efter etableringen av Tekniska Nämnden. En viss arbetsfördelning tillämpades såtillvida att mer renodlat tekniska rådgivningsärenden hänfördes till nämnden medan styrelsen lade sin kraft på rådgivning i ärenden med tydligt patentinnehåll – inte så sällan intrångsfrågor.

Under år **1919** etablerade Svenska Uppfinnareföreningen den så kallade "Anslagsfonden" med anledning av det svenska patentväsendets 100-års jubileum. Ett antal medlemmar bidrog med pengar till denna fond.

SUF representerades av sin ordförande (John Landin) vid "Uppfinnarekongressen i Bryssel". Vidare lämnade föreningen ett remissvar på Patentlagstiftningskommitténs förslag.

1920 präglades av en återgång till mer normal verksamhet. Ordförande John Landin (ordf. 1911-1920) dog efter en kort tids sjukdom. Alrik Hult inträdde som ny ordförande och den rollen behöll han i 18 år.

Under år 1921 stärktes föreningens internationella kontakter än mer genom deltagande i möten i Milano och Lyon. Patentverket flyttar in i sin nya byggnad belägen på Valhallavägen 136.

I början av 1920-talet drev föreningen flera patentrelaterade frågor, nämligen frågan om så kallat provisoriskt patentskydd och nedsättning av avgifter hos patentombud.

1923 etablerades den "Lagermanska fonden" till minne av Alexander Lagerman. SUF fick en viktig roll som remissinstans avseende ansökningar till fonden.

Det kan noteras att fonden finns fortfarande kvar år 2006 och den administreras idag av Jönköpings kommun. Ca 20 000 kr delas ut vartannat år.

Ett antal fonder har bildats inom SUF för olika syften genom åren. Problemet är att de oftast har disponerat tämligen små belopp.

Antalet ledamöter ökade i såväl styrelsen som den Tekniska Nämnden. Ett svensk uppfinnarmöte arrangerades i Göteborg under tre dagar, vilket får en del konsekvenser året därefter.

I **1924** års verksamhetsberättelse kan läsas att frågan om bildande av lokalförening i Göteborg har bordlagts.

Under året uppstår ett ordentligt och offentligt stadgebråk i Svenska Uppfinnareföreningen. Två medlemmar ansåg att styrelsen inte hade hanterat deras ändringsförslag korrekt. Det blev stor offentlighet i denna fråga genom att de båda medlemmarna publicerade sin kritik i Industritidningen Norden. SUFs ordförande Alrik Hult tvingades därigenom också att lämna styrelsens svar via tidningen.

Svenska Uppfinnareföreningen medverkade som stiftare till Tekniska Museet, som etablerades under året.

Den kanske viktigaste frågan under **1925** var revisionen av olika konventioner inom det industriella rättsskyddet (Paris, Bryssel, Washington). Konferens om allt detta hölls i Haag.

1928 förslog SUF i en skrivelse att patenttiden borde förlängas till 20 år, men beslutet blev att patenttiden förlängdes till 17 år.

Idag är patenttiden normalt 20 år i de allra flesta länder.

1930 upptäcktes kvarlevorna efter Andrées polarexpedition, vilket blev en stor medial händelse världen över.

I Stockholm arrangerades en kortge med de döda den 5 oktober 1930. Många av Svenska Uppfinnareföreningens medlemmar mötte upp på Skeppsholmsbron för att hylla föreningens förste ordförande.

Den symbol (ett monogram med SU stående på en vevstake) som SUF idag besitter egentligen är en tillfällig anordning som togs fram till kortegen. Symbolen är nämligen det märke som prydde stångspetsen på den stång som uppbar den svenska fanan och som markerade närvaron av Svenska Uppfinnareföreningen. Sedermera har föreningens klubbmästare (direktör E. Lundvik) låtit designa och tillverka en lämplig fot (vevstake stående på kugghjul) för märket.

På lagerkransens band, som nedlades vid Andrées bår, kunde läsas:

Från Svenska Uppfinnareföreningen åt minnet av dess stiftare, överingenjör S. A. Andrée, uppfinnarverksamhetens och de svenska uppfinnarnes hängivne förkämpe”.

Vid Svenska Uppfinnareföreningens årsmöte **1931** avrapporterades ett arbete om anställdas uppfinnarrätt, som var resultatet av ett arbete genomfört av en kommitté inom föreningen.

Den 22 september inkom Svenska Uppfinnareföreningen med en skrivelse till Kungl. Maj:t med en begäran om 12 000 kr till ett Uppfinnarkontor.

En ny genial räknemaskin demonstrerades vid ett föreningsmöte **1932**, tillverkad av Facit i Åtvidaberg.

Svenska Uppfinnareföreningen firade sina första 50 år med en middag på Hasselbacken den 31 oktober **1936**.

S. I. C. 1931

Ett kompetensfyllt bolag etablerades 1931. Thor Thörnblad bildade tillsammans med några kända personer S. I. C. – Swedish Invention Corporation. Bolagets syfte var att arbeta med exploatering av svenska uppfinningar. Enligt de ursprungliga intentionerna skulle bolaget ha ett eget aktiekapital bestående av minst 600 000 kr och maximalt 1 800 000 kr. Jämför gärna dessa siffror med det av Svenska Uppfinnareföreningen äskade beloppet (12 000 kr) till Uppfinnarekontoret samma år.

Bolaget hade sammanlagt fyra nobelpristagare i sin närmaste krets. Gustav Dalén var en av stiftarna. De övriga tre nobelpristagarna (Siegbahn, von Euler, Svedberg) ingick i bolagets expertstab, vars uppgift var att granska de uppfinningar som kunde bli av intresse för bolaget.

Uppenbarligen lyckades inte denna satsning slå väl ut. En viss antydning om händelseutvecklingen kan spåras i ett dokument som påträffades i anslutning till "Utredningen för främjande och nyttiggörande av uppfinningar" (1940), dvs. den utredning som ledde fram till etablerandet av Statens Uppfinnarnämnd. I ett dokument antyds att bolaget är på obestånd och det övervägs om det skulle kunna räddas med statliga pengar.

Uppfinnarekontorets tillkomst och tiden fram till krigsutbrott, 1926 - 1939

1934 I budgetpropositionen (prop. nr 1) föreslås riksdagen bevilja ett anslag om 8 000 kr till Uppfinnarekontoret. Detta var dock villkorat med att ett belopp motsvarande minst 4 000 kr skulle inkomma till Uppfinnarekontoret från annat håll (privat finansiering). Det statliga anslaget blev insorterat under Patentverket, som i sin tur var inordnat under Handelsdepartementet. Den bakomliggande historien till detta förslag är på många sätt intressant och belysande.

Vägen fram till detta regeringsförslag till riksdagen hade varit lång – för att inte säga – mycket lång.

Det hela startade med några artiklar i Industritidningen Norden 1926. Artiklarna skrevs av överste I Hult på initiativ av A Hult. En effekt av artiklarna blev att Svenska Uppfinnareföreningen diskuterade frågan vid ett möte i december 1926 med resultat att föreningen beslöt att hänskjuta frågan till Svenska Uppfinnareföreningens styrelse. Styrelsen utsåg en kommitté som inkom med förslag i ärendet den 22 april 1930. I detta föreslogs inrättande av såväl ett uppfinnarlaboratorium som ett uppfinnarkontor i en organisation som i underlaget betecknades ”Svenska Uppfinnarekontoret” (skall ej förväxlas med Svenska Uppfinnarekontoret som etablerades 1947).

Alrik Hult tillskrev den 17 maj 1930 Vincent Bendix, en svensk-amerikansk uppfinnare och finansiär, som tidigare hade visat intresse för att stödja Svenska Uppfinnareföreningen med en icke oansenlig penningssumma. Nu blev det inget resultat av denna trevare. Hult spekulerade själv i att detta kunde bero på den amerikanska depressionen.

1931 togs en första kontakt med regeringen (Felix Hamrin). Alrik Hult fick positiva signaler från såväl regeringen som enskilda och Hult argumenterade i en skrivelse till Svenska Uppfinnareföreningens styrelse att styrelsen nu skulle agera i frågan. I september 1931 inlämnades till Kungl. Maj:t en ansökan om 12 000 kr i bidrag till ett ”Uppfinnarkontor”. I ansökan från Svenska Uppfinnareföreningen hade två möjliga finansieringskällor angivits, nämligen dels överskottet hos Patentverket dels Manufakturförslagsfondens räntemedel.

Men frågan hamnade i långbänk, trots att flertalet remissinstanser var positiva till idén om ett uppfinnarkontor.

Patentverket angav i sitt yttrande att man avstyrkte nyttjande av överskottsmedel från Patentverket. Kungl. Kommerskollegium avstyrkte för sin del att den andra källan nyttjades. Efter viss påtryckning kunde dock ändå Kommerskollegium kunna tillstyrka att högst 5000 kr kunde utbetalas från Manufakturförslagsfondens räntemedel – om det visade sig vara omöjligt att nyttja andra källor.

Hult indikerar i egen kommentar att Patentverkets inställning i finansieringsfrågan kom att fördröja frågans lösning i ca två år. En stående kommentar från Kungl. Maj:t blev också ”Varifrån skall pengarna tas?”

Hult uppvaktade den dåvarande statsministern (Ekman) som var mycket välvilligt inställd till ett uppfinnarkontor – men pengarna var ju ett problem. Detta möte resulterade i ett uppdrag till Statskontoret som kom med ett nytt utlåtande 1932 i ärendet. Utlåtandet gav inga nya öppningar utan frågan kvarstod vid tidigare ställningstaganden.

Därefter blev det åter tämligen stilla, trots påstötningar från Svenska Uppfinnareföreningen. Efter ett regeringsskifte 1934 indikerade den nya handelsministern (Hansén) att han ämnade överlämna frågan till statsrådsberedningen. Detta överlämnade skulle förses med ett besked om att ”statsbidrag till inrättande av ett uppfinnarkontor ej lämpligen kan till någon åtgärd föranleda”.

Hult skriver själv att han i vid detta besked ”blev förargad och lät detta komma till uttryck”. Hult begärde omedelbart företräde inför finansminister Ernst Wigforss, som Hult kände väl sedan tiotalet år tidigare. Primärt gällde det att stoppa Hanséns överföring av ärendet till statsrådsberedningen, eftersom det skulle vara försett med ett avslag i ärendet. Wigforss stoppade överföringen, men han var samtidigt bekymrad över att föra fram en fråga i riksdagen om medel till ett Uppfinnarkontor. Samtidigt konstaterade finansministern att den begärda summan inte var stor och att den kunde mycket väl tas från Patentverkets överskottsmedel. Men likväl krävdes riksdagens godkännande.

Endast någon dag efter mötet med finansministern kallades Hult till ett möte på Handelsdepartementet. Vid detta möte deltog även generaldirektör Hjertén från Patentverket. Vid detta möte, som blev en förhandling, medgav Hjertén att en viss summa kunde tas från Patentverket. Hult fick å sin sida fick pruta på det begärda beloppet till 8 000 kr. Handelsdepartementet fick å sin sida frånga den ursprungliga modellen med lika finansiering från stat och från det privata. I stället fastställdes modellen att Uppfinnarkontoret skulle privatfinansieras med en summa motsvarande halva det statliga beloppet. Med denna träffade uppgörelse i hamn kunde således regeringen i proposition till 1934/35 års riksdag föreslå ett statligt stöd om 8000 kr till Uppfinnarkontoret.

1935- Stödet till Uppfinnarekontoret blev sedan en återkommande post – 8 000 kr via Patentverket – ända fram till och med 1939.

1936 I en skrivelse anhåller riksdagen om en ”utredning huruvida och i vilken utsträckning mindre bemedlade uppfinnare må befrias från erläggande av ansöknings- och utfärdningsavgifter vid sökande och beviljande av patent”. Skrivelsen föranleddes av motion (nr 155) till riksdagens andra kammare.

Under perioden avslås flera andra motioner i riksdagen om stöd till uppfinnare.

1937 avslogs en motion om *”understöd åt mindre bemedlade och vilka göra för arbetsprocessen och landet nyttiga uppfinningar”*.

1938 avslogs en motion om *”anslag till prisbelöning av uppfinnare av maskiner och redskap för jordbrukets och fiskets främjande”*.

1939 I en interpellation ställde Herr Karlsson, Grängesberg, en fråga till Handelsministern. Vad hade hänt med anledning av ett förslag som blev väckt 1936 om nedsättning av patentavgifter för mindre bemedlade uppfinnare.

Handelsministern (Möller) angav i sitt svar att Patentverket hade fått i uppdrag att utreda frågan och att utredningen ännu ej var klar. Skälet till detta var den pågående diskussionen om en gemensam nordisk revision av patentlagstiftningen. I detta arbete ingick även att försöka tillse en viss harmonisering av patentavgifter. Finland och Norge befann sig på samma position som Sverige medan den danska lagstiftningen *”giver möjlighet till avgiftsbefrielse”*.

Enligt 1884 års patentförordning var ansökningsavgiften vid denna tidpunkt 50 kr och utfärdningsavgiften 50 kr. Därtill tillkom en stämpelavgift om 10 kr.

Denna fråga om nedsättning av patentavgiften för mindre bemedlade uppfinnare fick en lösning lång senare.

Patentverkets utredning blev klar 1942 men det dröjde ända till 1944 innan frågan nådde riksdagen i form av en proposition. Patentverket fick möjlighet att nedsänka *”utfärdningsavgiften”*, som 1944 hade ökat till 60 kr.

Däremot kvarstod kravet på att ansökningsavgiften (också 60 kr) skulle erläggas. *”Om man i ömmande fall ville träda emellan syntes det lämpligaste vara att exempelvis Uppfinnarekontoret erhöle ett anslag för ändamålet”*.

I september 1939 utbröt andra världskriget, vilket givetvis fick en rad konsekvenser för det politiska livet i Sverige.

Statens Uppfinnarnämnd etableras, 1940 - 1945

Processen som ledde fram till beslut om stöd till Uppfinnarekontoret hade varit lång (1926 – 1931 – 1934). Under krigstillstånd uppvisades en helt annan beslutsamhet och tidsskala när det gällde att tillskapa Statens Uppfinnarnämnd.

1940:1 Regeringen föreslog i proposition nr 228, daterad 19 april 1940, ett paket bestående av olika insatser såsom

- inrättande av Statens Uppfinnarnämnd
- stöd till exploatering av vissa uppfinningar
- ökat bidrag till Uppfinnarekontoret

Det har inte framkommit hur den föregående diskussionen har förlöpt, men följande kan dock noteras.

Svenska Uppfinnareföreningen tillskrev regeringen 1915 i detta ämne efter beslut vid föreningens sammanträde den 22 oktober 1915. Skrivelsen avsåg förslag om inrättande av en statlig kommission för tillvaratagande av försvarstekniska uppfinningar. Regeringen lämnade inte svar förrän 1917 och då ansåg regeringen att det inte fanns skäl att inrätta en sådan kommission.

Huruvida det föreligger något samband mellan förslaget från Svenska Uppfinnareföreningen 1915 och regeringens initiativ 1940 är oklart, men det kan konstateras att likheten är påfallande.

Propositionen var baserad på förslag från en utredning som regeringen fattade beslut om den 2 februari 1940. Utredningsmännen tillkallades den 8 februari 1940, och utredningen levererade sitt förslag redan den 21 mars 1940.

Utredningen leddes av statssekreterare Elliot och utredningsmän i övrigt var B. Almgren (VD för Stockholms bryggerier), A Grabe (myntdirektör), H Kreuger (professor vid KTH) och E Velander (VD för IVA).

Utredningen arrangerade tre möten (13 feb, 15 feb och 17 feb 1940) med externa intressenter – ca 10-talet personer deltog vid respektive möte. Några personer som kallades till dessa möten var Hult, Lindblom, Hasselrot, Sylvan, F. Ljungström och docent Öman (dåvarande ordf. i Svenska Uppfinnareföreningen).

Frågor som utredningen önskade få belysta var typiskt nog...

- Vilka är hindren
- Vilka resurser fanns
- Vad borde göras

Noteringarna från dessa möten är tämligen utförliga och speglar väl uppfinnarnas situation per 1940. Återkommande kommentarer är uppfinnarnas låga status, svårigheter med patentering, finansiering och exploatering samt omvärldens misstänksamhet mot nya idéer. Uppfinnarekontoret får överlag mycket goda vitsord av deltagande uppfinnare.

Alrik Hult, föreståndare för Uppfinnarkontoret, deltog vid mötet den 13 feb 1942. Efter mötet beslöt Hult att inlämna en egen skrivelse till utredningen, vilket han också gjorde. Skrivelsen, daterad 19 feb 1940, utgör ett koncentrat av hans långa erfarenhet av uppfinnandet.

Utredningen framhöll att statens insatser på området måste betecknas som *”obetydliga, särskilt med tanke på det värde ur olika synpunkter som uppfinnarverksamheten representerade. Att behov förelåg av ytterligare åtgärder vore obestridligt”*.

Utredningen föreslog bland annat följande insatser:

- 1) Inrättande av Statens Uppfinnarnämnd, som även erhöll en budget för stöd till experiment och utprovande verksamhet.
- 2) att staten via ett reservationsanslag om 3 000 000 skapar möjligheter för stöd till exploatering av vissa uppfinningar
- 3) att staten höjer bidraget till Uppfinnarkontoret med ytterligare 12 000 kr per år

Vidare redovisade utredningen även en del resonemang avseende uppfinnarnas möjliga nyttjande av verkstadsskolors och liknande institutioners verkstäder för modellbyggen och experiment. Detta var sannolikt initierat av Hults skrivelse från den 19 feb 1940. I skrivelsen hade Hult nämnt att Svenska Uppfinnareföreningen redan 1933 hade träffat ett avtal om uppfinnarnas nyttjande av yrkesskolorna i Stockholm för modellbygge och experiment.

Statens Uppfinnarnämnds roll definierades med utgångspunkt från det behov som utredningen hade konstaterat föreligga. Det behövdes ett centralt organ (myndighet) som kunde tjäna som förbindelselänk, mellan å ena sidan uppfinnarna och uppslagsgivarna samt å andra sidan staten och näringslivet som nyttjare av goda förslag. I detta sammanhang gjordes en jämförelse med FBO, Forskningsberedskapsorganisationen, som hade en sådan förbindelseroll när det gällde forskningen.

FBO, Försvarets Beredskapsorganisation, etablerades 1939 för att utgöra ett förmedlings och samordningsorgan av forskningen i Sverige.

Under senare delen av 1930-talet hade Ingenjörsvetenskapsakademien, IVA, och Industriförbundet drivit frågan om hur den svenska forskningen och dess fragmenterade forskningsresurser skulle bättre koordineras och finansieras i framtiden. Syftet var att forskningen skulle bli till så stor nytta som möjligt för svensk industri. En rad olika sammankomster och en studieresa till England hanns med innan krigsutbrottet.

Bildandet av FBO var därför en i många avseende en väl förberedd fråga.

Uppgifterna för Statens Uppfinnarnämnd formulerades att *”främja och nyttiggöra uppfinningar och tekniska uppslag, vilka med hänsyn till deras möjlighet att med erforderlig snabbhet och rimliga medel tillgodose aktuella behov vore av värde för försvarsberedskapen och folkförsörjningen”*.

Det förelåg ett stort behov av en samlande organisation för alla idéer och uppfinningar som annars skulle behöva hanteras av varje enskild myndighet och varje enskilt företag. Statens Uppfinnarnämnd behövdes för att få till stånd en mer kompetent sortering och värdering av idéer och uppfinningar.

I nämndens uppgift ingick att försöka tillse att ”godkända idéer” blev nyttiggjorda. Om ett förslag inte fick den förankring i den offentliga strukturen stod det nämnden fritt att stödja förslaget till en alternativ exploatering. Om statliga medel erfordrades fick det prövas särskilt. I propositionstexten var noterat att skäligen ersättning till uppfinnaren även skulle finnas med i kalkylen vid en sådan exploatering.

Statens Uppfinnarnämnds organisation hade också noga övervägts. Utredarna hade dock funnit skäl att inte knyta verksamheten till antingen försvarsmakten eller annan offentlig organisation – t ex industrikommissionen. Risk ansågs föreligga för att icke önskade avgränsningar skulle insmyga sig i nämndens uppgifter. Därför förordades etableringen av en ny fristående organisation som sorterade direkt under Handelsdepartementet.

Nämnden ålades att föra ett noggrant diarium samt att hålla inkomna handlingar hemliga, detta för att kunna bygga upp en förtroendebas med alla parter inklusive uppfinnarna.

Nämndens arbete finansierades med ett förslagsanslag om 33 000 kr för första verksamhetsåret.

För att nämnden skulle kunna medverka med utvecklingsstöd (”undersöknings- och försökskostnader”) hade utredningen föreslagit ett anslag om 500 000 kr per år. Detta prutades av regeringen till ca 300 000 kr per år, som sedan blev normalnivån under nämndens hela verksamhetstid (1940 - 1947) med några smärre justeringar i slutet av perioden.

1940:2 Det av utredningen och regeringen föreslagna reservationsanslaget för exploatering av vissa uppfinningar om 3 000 000 kr stötte på visst motstånd från statens industrikommission och delvis även från Kommerskollegium.

Departementschefen anförde dock att det inte fanns något sådant finansieringsstöd att tillgå och att andra tänkbara fonder inte hade tillräckligt med fria pengar. Statsutskottet tillstyrkte förslaget utan vidare debatt genom att konstatera *”Häremot vill utskottet icke framställa någon erinran”*. Anslaget administrerades av Statskontoret.

1940:3 Till Uppfinnarkontoret anslogs ytterligare 12 000 kr som ett tillskott till tidigare års anslagsnivå om 8 000 kr per år. I samband med denna anslagsökning ställdes det också krav på att Uppfinnarekontoret skulle ledas av en styrelse med följande sammansättning och ordning för tillsättande av ledamöter

1 ordf. och 1 suppleant för ordf.	Kungl. Maj:t
2 ledamöter och 2 suppleanter	Svenska Uppfinnareföreningen
1 ledamot och 1 suppleant	Svenska Teknologföreningen
1 ledamot och 1 suppleant	Sveriges Industriförbund
1 ledamot och 1 suppleant	Sveriges hantverksorganisation
1 ledamot och 1 suppleant	Landsorganisationen

Vidare fastställdes att Kungl. Maj:t skulle utse en revisor och en revisorssuppleant. Svenska Uppfinnareföreningen skulle likaledes utse en revisor med suppleant.

Budgeten ("staten") för Uppfinnarekontoret skulle fastställas av Kungl. Maj:t.

1941 Anslaget avseende exploateringsstöd nyttjades endast i två fall under det första året. Detta föranledde regeringen att avstå från att föreslå en ny avsättning 1941.

Däremot ökade administrationsanslaget till Statens Uppfinnarnämnd från 33 000 kr till 40 400 kr. Anslaget avseende stöd till undersöknings- och försökskostnader kvarstod på nivån 300 000 kr.

Uppfinnarekontorets anslag kvarstod vid 12 000 kr.

1942-46 Under de följande åren ökade administrationsanslaget till Statens Uppfinnarnämnd och 1946 var nivån 55 000 kr.

Anslaget till undersöknings- och försökskostnader minskades 1945 till 200 000 kr för att ytterligare minskas med 50 000 kr året därpå.

Det särskilda anslaget för stöd till exploatering av uppfinningar behövde ingen påfyllning, utan riksdagen medgav 1944 att anslaget från 1940/41 må användas under budgetåret 1944/45.

Stödet till Uppfinnarkontoret låg fast på nivån 12 000 kr per år. 1945 tillkom ett litet tillskott med 10 000 kr. Motsvarande tillskott anvisades ytterligare ett år senare. Detta tillskott skulle användas för att möjliggöra patentansökningar för obemedlade uppfinnare. Den möjligheten hade Uppfinnarkontoret inte haft tidigare.

Efter krigsslut – perioden 1946 – 1968

1946 Efter krigsslutet omprövades en rad verksamheter som tillkommit under kristiden. Statens Uppfinnarnämnd hade själva väckt frågan om sin egen roll i sitt eget anslagsäskande 1945.

I skrivelsen förordade nämnden själv att verksamheten skulle fortsätta sin verksamhet, efter samma principer som hittills. Dock önskade Statens Uppfinnarnämnd att organisationen skulle ges större stabilitet i en mer permanent form. Den största svårigheten utgjorde den ”tekniska personalen”, som var svår att rekrytera och där upprepade inkallelser hade lett till problem för nämndens arbete. Nämnden lämnade också förslag på ersättningsnivåer för de olika personalkategorierna samt ersättning till styrelsen som varit oförändrad sedan nämndens tillkomst.

Remissinstansernas synpunkter följde två huvudlinjer. Den ena linjen ansåg att Statens Uppfinnarnämnd kunde drivas vidare utan några större förändringar. Den andra linjen förordade att de nya förutsättningarna (fredstid) borde föranleda en utredning innan beslut tas om nämndens fortsatta verksamhet.

Departementschefen redovisar sin bild av läget i proposition 1946:1 – budgetpropositionen. Det konstateras att ett av syftena med tillskapandet av Statens Uppfinnarnämnd var att påskynda nyttiggörande av nya idéer och uppfinningar under krigstid. Dock hade man redan 1940 övervägt om det inte fanns behov av denna verksamhet även i fredstid. I ett uttalande i statsrådsprotokollet från 2 februari 1940 anges att åtgärder genomfördes för ”att tillvarata de tillgångar vi äga i form av tekniskt kunnande och uppfinnarförmåga”. Skrivningen i propositionen bäddade således både för en utredning i frågan och att staten skulle kunna tänka sig en fortsättning på nämndens verksamhet.

Statens Uppfinnarnämnd erhöll 1946 ett höjt administrationsbidrag (55 000 kr) och anslaget till ”undersökning – och försökskostnader” sänktes till 150 000 kr. Sänkningen betingades av att uppfinnarnämnden inte hade förbrukat alla pengar och att nämndens satsning på utveckling av ”ekoradio” (svensk radar) delvis hade betalats av försvaret.

1947 I proposition 1947:169 ges en redogörelse för det arbete som en utredning bestående av regeringsrådet Franzén och byråchef von Zweigbergk (Patentverket) genomfört året innan. Utredningsmännen tillkallades den 5 april 1946 och utredningen blev klar den 20 september 1946. En väsentlig del i utredningens arbete blev att genom direkta förhandlingar komma fram till en nyordning avseende stöd till uppfinnare.

Utredningsmännens förslag var att bilda ett nytt organ – betecknat Svenska Uppfinnarkontoret – som i allt väsentligt skulle överta såväl verksamheten i Statens Uppfinnarnämnd som verksamheten i Uppfinnarkontoret. Den nya organisationen skulle stiftas av de huvudintressenter som var villiga att ge ekonomiskt bidrag till kontoret. Stadgan skulle fastställas av Kungl. Maj:t, som

också skulle utse styrelseordförande och två ledamöter i styrelsen. Vidare föreslog utredningsmännen att 60 000 kr skulle anslås till administrationskostnader och att 100 000 kr skulle anvisas till kontorets ”understödjande verksamhet”

Uppgiften för det nya organet skulle bli att främja ”allmännyttig uppfinnarverksamhet”.

Utredningen hade givetvis diskuterat skälen för att bibehålla ett offentligt stöd till uppfinnare. Utredningsmännen menade att mer och mer av nya uppfinningar var resultatet av ett systematiskt utvecklingsarbete och att uppfinnare som arbetar i företag oftare kan påräkna att uppfinningarna blir nyttiggjorda.

Men det fanns en grupp som utredningen fokuserade och det var de fria uppfinnare, uppfinnare som inte hade någon knytning till ett särskilt företag. Dessa uppfinnare mötte stora problem med exploatering av sina alster. Även om det kunde råda delade meningar om betydelsen av de fria uppfinnarna så var det ändå ostridigt att ”vissa av dem visat sig vara av stor betydelse”.

Följande citat från proposition 1947:169 ger en god bild av den tidens syn på uppfinnaren som företeelse och argumenten för en fortsättning på stödverksamheten.

”Det kan lätt hända att uppfinnaren ej är rätte mannen att klart framlägga sin uppfinning och föra vidare underhandlingar angående densamma. Den frie uppfinnaren hör ofta till vad man kallar ”teknikens konstnärer”. Han kan brista i smidighet och lida av en viss misstänksamhet gentemot yttervärlden. Men bortsett härifrån kan det för uppfinnaren vara svårt att på egen hand nå kontakt med det rätta företaget. Misstag härvidlag kan vålla, att ett i och för sig gott uppslag ej alls eller ej till fullo blir utnyttjat. Här fyller en sakkunnig central en funktion till nytta både för samhället och för den enskilde uppfinnaren”.

”För här ifrågavarande verksamhet till främjande av uppfinnarväsendet tala också sociala skäl. Inom vårt samhälle strävar man allt mer efter att begåvningar på olika områden skola hjälpas fram och få sin chans, oberoende av personlig ekonomi. Detta har sin tillämpning även på uppfinnarbegåvningarna. Genom förmedling av ett sakkunnigt organ kunna dessa ledas bort från ofruktbara uppslag, så att deras kraft kan ägnas åt värdefullare arbete. Man brukar i vårt samhälle även söka tillse att, att enskilda i svag ekonomisk ställning ej ställas utan hjälp i förhållande till en ekonomiskt övermäktig motpart. Det har otvivelaktigt förekommit, att uppfinnare av okunnighet och nöd drivits till ofördelaktiga uppgörelser om tillgodogörande av deras uppfinningar”.

Utredningsmännen förde också ett resonemang om formen för den nya organisationen. Bland annat konstaterades det inledningsvis att det vore lämpligt att den nya organisationen gavs en viss anslutning till vad som gällde för Uppfinnarekontoret. Samtidigt ansåg man att det inte var lämpligt att göra om

Uppfinnarekontoret till en statlig myndighet. Myndighetsformen skulle medföra vissa svårigheter att tillhandahålla tjänster mot avgift. Även om Statens Uppfinnarnämnd (statlig myndighet) hade fullgjort en god kontaktfunktion mellan uppfinnare och industrin, så ansåg utredningsmännen att myndighetsformen ledde till en mer formellt styrd organisation än vad som vore önskvärt.

Vid denna tidpunkt förelåg ju också erfarenheter från såväl privat verksamhet (Uppfinnarekontoret) som en statlig organisation (Statens Uppfinnarnämnd). När det gällde den formella formen för den nya organisationen var Uppfinnarekontorets modell som hade det största inflytandet.

Utredningens förslag blev därför att tillskapa en stiftelse med dels intressenterna från Uppfinnarekontoret dels med några tillkommande stiftare. Vidare föreslogs att en skarp gränsdragning skulle göras mellan å ena sidan uppfinningar och å andra sidan tekniskt-vetenskapliga forskningsuppgifter. Den nya organisationen skulle enbart arbeta med uppfinningar, eftersom det redan fanns andra etablerade organisationer som kunde ta hand om forskningen (TFR och NFR).

Remissomgången gav ett positivt gensvar och de allra flesta tyckte att förslaget var bra alternativt angavs att man ”*hade inget att erinra*”.

Begreppet ”allmännyttig uppfinnarverksamhet” ifrågasattes dock av några remissinstanser, bland andra av Patentverket och Statens Uppfinnarnämnd. Invändningarna föranledde ingen förändring utan den 27 juni 1947 tillskapades Svenska Uppfinnarekontoret, vid ett möte som leddes av Albin Johansson, ordförande i SUF.

Stiftare av Svenska Uppfinnarkontoret:

Svenska Uppfinnareföreningen
Ingenjörsvetenskapsakademin
Svenska Teknologföreningen
Sveriges Industriförbund
Sveriges Hantverks- och småindustriorganisation
Kooperativa Förbundet
Sveriges Grossistförbund
Sveriges Köpmannaförbund
Sveriges Lantbrukarförbund
Svenska Arbetsgivarföreningen
Landsorganisationen i Sverige
Svenska Industritjänstemannaförbundet
Tekniska Läroverkens ingenjörförbund

Flertalet av dessa organisationer har sedan dess förändrats påtagligt och/eller gått upp i andra fram till dagens organisatoriska karta. De enda som kvarstår med något så när likartad position då som nu är Svenska Uppfinnareföreningen, Ingenjörsvetenskapsakademin, Landsorganisationen och Svenska Industritjänstemannaförbundet.

Stiftarna (13 st) utfäste ett bidrag om 20 000 kr till Svenska Uppfinnarkontoret, SUK. Staten anslog 60 000 kr och tanken var att denna fördelning (75 % statligt bidrag) skulle sedan bli normbildande framöver. SUK fick ett separat anslag för att kunna bekosta prov och experiment. Inledningsvis låg detta på nivån 100 000 kr per år.

Kungl. Maj:t utsåg tre personer i styrelsen inklusive ordförande. Stiftarna fick sedan utse ytterligare fyra ledamöter via ett representantskap. Eftersom det var enbart statliga pengar som gjordes tillgängliga för ”understöd” fastställdes att beslut om understöd skulle beslutas enbart av de tre statliga styrelsepersonerna. Dessa tre blev på detta sätt en i SUKs styrelse inbyggd nämnd för beslut om statligt understöd.

Det kan vara värt att notera att Alrik Hult hade i sitt yttrande till utredarna 1947 argumenterat för att styrelsen måste aktivt deltaga i arbetet. Nu följde inte utredarna och staten Hults råd utan det blev en styrelse, som i sin helhet inte blev särskilt delaktig i Svenska Uppfinnarkontorets verksamhet, med undantag för den inbyggda nämnden.

Vidare argumenterade Hult för att inte att det skulle bli för många arbetsgivarorganisationer i styrelsen. Han menade att det skulle bli ”tungt” för en arbetstagarrepresentant att debattera med många arbetsgivarrepresentanter. Men detta resonemang förutsatte att styrelsen skulle bli större och vara aktivt deltagande i arbetet - och så blev det ju inte.

Svenska Uppfinnarekontoret fick en tämligen knepig resa på grund av svårigheter att rekrytera och bibehålla kompetent personal. Det blev inte heller bättre av att staten – och för den delen också stiftarna – inte var beredda att följa den ursprungliga bemanningsplanen från 1947.

Exempelvis hade en tjänst varit vakantsatt under fem år och ledningen återkom regelbundet och begärde täckning av kostnaden. Regeringen svarade med samma regelbundenhet ”nej” på denna begäran. I stället krävde regeringen att styrelsen skulle nyttja alla möjligheter att rationalisera verksamheten så att den inrymdes inom beslutade anslag.

Under år 1953 tvingades Svenska Uppfinnarkontoret att minska antalet heltidsanställda ingenjörer från fem till tre, dvs. en 40 % neddragning.

Anslaget till prov och experiment blev också tämligen snart utsatt för neddragning. Det blev till sist en självgenererande utveckling där ständiga personalunderskott ledde till en lägre verksamhetsnivå som i sin tur medförde en lägre efterfrågan på experimentpengar.

Anslagssituationen avseende ”understöd” kan exemplifieras med följande riksdagsbeslut.

1947	100 000 kr
------	------------

1949	75 000 kr
1950	50 000 kr
1951	25 000 kr

Denna utveckling underströks än mer av 1950 års besparingsutredning, som inte fann skäl att höja nivån. I slutet av kontorets verksamhetstid hade nivån för understödet stabiliserats på en lägre nivå, först 75 000 kr och senare på nivån 85 000 kr.

Som en jämförelse kan nämnas att den ursprungliga nivån för administration var 80 000 kr. 20 år senare var administrationen uppe i kostnadsnivå på 393 000 kr. Av detta kom 36 000 kr från den privata sidan. Detta innebär att den administrativa kostnaden ökat med ca 500 % medan anslaget avseende understöd hade sjunkit.

En djupare analys av Svenska Uppfinnarkontorets finansiering visar att bidraget från den privata sidan inte alltid följde den stipulerade andelen om 25 %. Till att börja med var den privata andelen något större, men från och med 1961/62 minskades det privata bidraget till en nivå understigande 25 %. Därefter sjönk det privata bidraget alltmer. För budgetåret 1966/67 var andelen privat finansiering mindre än 9 %.

Svenska Uppfinnarkontoret ärvde också uppdragsverksamheten från Uppfinnarekontoret som innebar att SUK fortsatte att ta betalt för viss rådgivning. Med hänvisning till kontorets instruktion – att arbeta med allmännyttig verksamhet – ändrade SUK successivt sitt arbetssätt. Man började nämligen avråda uppfinnare från att söka patent på idéer som ansågs sakna förutsättningar att bli kommersialiserade. En effekt av detta blev att antalet uppdrag som kunde avgiftsbeläggas minskade.

En annan trend var att varje ärende tenderade att ta mera tid i anspråk. Rådgivningen i varje enskilt fall avsåg alltmer både patentsituationen och patentets ekonomiska värde.

Sammantaget medförde dessa båda förändringar att intäkten från konsultationer till SUK inte utvecklades särskilt positivt. För året 1947/48 var inkomsten ca 70 000 kr för dessa tjänster. Nivån har under övriga år pendlat mellan 62 000 och 85 000 kr. De två sista åren i SUKs verksamhet var uppdragsinkomsten ca 64 000 kr per år.

Från och med 1961/62 uppvisade SUK också en del ränteinkomster.

Svenska Uppfinnarkontoret kom att under hela sin levnad inte riktigt att leva upp till de förväntningar som funnits vid dess etablering 1947. Styrelsen blev också i huvudsak en administrativ styrelse och inte en i verksamheten djupt delaktig styrelse av det slag som A Hult hade föreställt sig.

På grund av sekretesskäl fick endast de tre statliga styrelsepersonerna insyn i den faktiska verksamheten genom att de utgjorde en inre nämnd som fattade beslut i

anslagsärenden. Övriga styrelseledamöter blev därmed endast delaktiga i administrativa beslut som berörde den egna organisationen.

De återkommande personalproblemen och den begränsade medelstillsättning utgjorde ett stort problem. I och med att kontoret aldrig hade full personalstyrka ansåg man sig inte heller kunna annonsera om verksamheten. Detta blev också en självgenererande utveckling som inte var positiv. 1961 begärde styrelsen i SUK att regeringen skulle tillsätta en utredning för att klarlägga målsättning och organisationsform för Svenska Uppfinnarkontoret. Det blev inget direkt svar från regeringen på denna propå från styrelsen – inte förrän sex år senare.

1967 tillsatte regeringen en utredning om Svenska Uppfinnarekontoret. Utredare denna gång blev myntdirektör Ulvfot.

I denna utredning konstaterades att kontoret aldrig hade haft den personalresurs som fastställdes 1947. Vidare dröjde det nästan ett år innan personalen i SUK kunde samlas i ett kontor, vilket ytterligare försenade starten. Utredningen konstaterade att den statliga satsningen hade varit ”blygsam”. Ett synonymt uttryck var ”ringa”.

Utredningens uppfattning om verksamheten var att verksamheten motiverades av *”intresset för att det ekonomiska framåtskridandet befordras även genom den fria uppfinnarverksamheten med dess särpräglade psykologiska och sociologiska förutsättningar”*.....”*Även om de fria uppfinnarna under efterkrigstiden förefallit få en allt mindre betydelse – delvis beroende på bland annat de särskilda ekonomiska förhållandena under samma tid – har de fria uppfinnarna fortfarande med säkerhet en betydande roll att spela. De successivt ändrade samhällsförhållandena skapar hela tiden nya tekniska problem – även enklare sådana – för vilkas lösning de fria uppfinnarna kan göra en insats av betydelse”*.

Utredningen undersökte om det fanns något annat organ, som skulle kunna ta över SUKs verksamhet, men inte funnit sådana. Däremot ansåg man att ett intimare samarbete skulle etableras mellan SUK och EFOR. Inte heller ansåg utredningen att SUK skulle omvandlas till en myndighet. Ett av huvudskälen för detta var att utredningen ansåg att *”kontorets rådgivande verksamhet endast med svårighet kan förenas med ett myndighetsansvar”*.

Utredningens förslag blev att omedelbart höja nivån på ”understödet” till 250 000 kr. Vidare ville utredningen att styrelsen skulle bli mer aktiv och att styrelsen i sin helhet skulle fatta beslut om understöd – inte bara de ledamöter som utsetts av regeringen.

När det gällde finansiering av administrationen föreslog utredningen att staten skulle ta över hela ansvaret, och att kontoret även i fortsättningen skulle tillhandahålla en del avgiftsbelagda tjänster. Kontorets viktigaste uppgift var att pröva uppfinningars exploaterbarhet.

Dessutom ville utredningen ta bort kravet och formuleringen om *”allmännyttig verksamhet”*.

Styrelsen för Teknisk Utveckling, 1968 - 1991

Nu kom denna utredning om SUK att i stort sett helt sakna betydelse. Regeringen hade sedan några år funderat på helt andra lösningar, nämligen det som kom att bli STU, Styrelsen för Teknisk Utveckling.

Etableringen av STU skedde mot bakgrund av bland annat en politisk debatt i Socialdemokratiska Arbetarpartiet (SAP). Debatten handlade om riskerna för Sverige att hamna på efterkälken i den allt skarpare internationella teknologiska kapplöpningen. Vid SAPs extra kongress 1967 var detta föremål för en rad motioner och diskussioner.

Redan 1966 genomfördes en intern utredning inom Finansdepartementet varifrån frågan restes om hur staten skulle kunna utveckla konkurrenskraften för svenska företag. Förutom koncentration till större och rationellare produktionsenheter framfördes en ”tredje möjlighet” till ökad konkurrensförmåga för näringslivet, nämligen introduktion av nya varor med eller utan ny teknik. Det konstaterades att det var av central betydelse att ständigt ha ett visst tekniskt försprång på ett antal varuområden. Det angavs också att det krävdes ett kontinuerligt sökande av nya produkter som täckte icke tillgodosedda behov.

I en stor proposition (nr 68 år 1968) lägger regeringen fram ett förslag om tillskapande av en ny myndighet STU, Styrelsen för Teknisk Utveckling. Den nya myndigheten skulle också överta de uppgifter som tidigare legat på TFR, EFOR, INFOR, Malmfonden och Svenska Uppfinnarekontoret, vilka lades ned i samband med bildandet av STU.

TFR bildades 1942 på basis av ett betänkande från den ”Malmska utredningen”. Utredaren Gösta Malm utsågs redan 1940 till att utreda frågan om den ”*tekniskt-vetenskapliga forskningens ordnande*”.

Bakgrunden till denna utredning var att både Industriförbundet och IVA hade drivit en debatt om ett ökat samhälleligt engagemang i forskningen under 1930-talet. Industriförbundet drev en linje att öka satsningen på forskning som var direkt av intresse för svenska företag. IVA å sin sida skulle mycket gärna vilja få en central och fördelande roll när det gäller finansiering av aktuell forskning. Högskolan ville för sin del få ökade resurser till forskning.

Utredaren Gösta Malm lämnade flera betänkanden, och i det första föreslog han inrättandet av en ny och neutral myndighet – nämligen TFR, Tekniska Forskningsrådet.

Några år senare kom andra betänkande med förslag om inrättande av kollektiva forskningsinstitut, vilket var av större intresse för industrin, men då fanns redan TFR.

Därtill etablerades flera andra forskningsrelaterade organisationer t.ex. NFR, Naturvetenskapliga forskningsrådet. Inom försvaret tillkom Försvarets Materielverk och Försvarets Forskningsnämnd.

Malmfonden var en stiftelse som etablerades 1961. Finansieringen kom från avkastningen från ”Lapplandsmalmen”. Initialt tillfördes fonden (stiftelsen) 10 Mkr, vilket blev en återkommande under de närmaste fyra åren. 1966 tog riksdagen ett beslut om en ny femårsperiod avseende tillförsel av medel till Malmfonden.

Det kan vara värt att notera att Norrlandsfonden också startade sin verksamhet 1961 och den existerar fortfarande med betydande uppgifter i Norrland.

Malmfondens roll blev att finansiera projekt som syftade till att inom landet exploatera ny teknik. En annan uppgift som fonden hade var att finansiera projekt vars långsiktighet eller omfattning normalt inte kunde finansieras av annat forskningsråd (TFR var bara ett av flera forskningsråd).

EFOR, Stiftelsen för exploatering av forskningsresultat, etablerades 1963 av Statens Tekniska Forskningsråd (TFR) och Malmfonden.

EFORs roll blev att fungera som rådgivande och initiativtagare när det gällde att överföra forskningsresultat till nyttiggörande i näringslivet.

När kunskapen om EFORs existens hade spridits var tanken att EFOR skulle uppsökas av olika forskare för diskussion om lämplig exploateringsstrategi. Om EFOR skulle medverka i arbetet upprättades ett avtal mellan EFOR och rättsinnehavaren.

Organisationen hade inga direkta egna medel för att satsa på olika projekt utan EFORs roll var huvudsakligen undersökande, rådgivande och förhandlande fram till ett avtal.

Egna medel att satsa i projekt fick däremot **INFOR**, Institutet för nyttiggörande av forskningsresultat. Riksdagen tog beslut om inrättande av INFOR 1964 och institutet startade sin verksamhet året därefter.

INFORs roll blev att finansiellt medverka till att resultat av forskning- och uppfinnarverksamhet utvecklas vidare med sikte på en industriell tillämpning. Enligt stadgan var INFOR ålagt att samarbeta med EFOR.

Det kan konstateras att detta innebar en viss upprensning av antalet myndigheter och stiftelser med närliggande verksamheter. Men det innebar också nya utmaningar i form av sammanjämkning av olika organisationskulturer med mera. De två första generaldirektörerna (Ferm och Agdur) hade säkerligen en del huvudbry med denna nya skapelse.

Det dröjde ett helt år innan SUK kunde införlivas i samma lokaler som övriga delar i det nybildade STU. Tanken var att personalen från SUK och EFOR tillsammans skulle utgöra den uppfinnarstödande delen i STU och de samlades i den så kallade R-enheten (R=rådgivning). Den andra enheten betecknades "U" (U=utveckling).

En särskild Uppfinnarnämnd etablerades för att stödja R-enhetens verksamhet.

1972 genomfördes den första omorganisationen. Denna omorganisation påverkade inte stödet till uppfinnare i R-enheten.

Två år senare tillsatte regeringen en utredare, Lennart Holm, vars STU-utredning blev klar 1977. I utredningen förs ett allmänt resonemang om uppdelning av STUs arbetsfält i två delar, nämligen dels forskningsstöd, dels stöd till innovationer. Utredningen förordade en tudelning av STU i enlighet med detta resonemang. Men så blev det inte. Delvis kan det förstås mot bakgrund av att STU-kommittén inte var enig i sina slutsatser. Tre av STU-kommittén lämnade varsitt särskilt yttrande till utredningen, vilket medförde att STU-kommitténs slutsatser inte fick någon större politisk tyngd i debatten.

Staten och STUs ledning satsade i stället på att ett sammanhållet STU, som skulle innefatta båda dessa roller som STU-kommittén angivit.

En omorganisation genomfördes 1978/79 varvid STU organiserades i fem projektenheter och en serviceenhet. Uppfinnarstödet blev uppdelat på både en projektenhet (P5) och Serviceenheten, vari bland annat återfanns avdelningar för patentservice och teknikförmedling. Den särskilda Uppfinnarnämnden togs bort. Detta blev början på en sakta nedmontering av det särskilda uppfinnarstödet.

STU – SUF

I början av 1980-talet utbröt en konflikt mellan STU och Svenska Uppfinnareföreningen. Det hela inleddes med en artikel i Ny Teknik, vari "tunga uppfinnare kritiserade STU". I fyra nummer utvecklades konflikten med belysning från olika håll. Internt i STU ledde detta till ett antal insatser såsom utbildning i att möta pressen till attitydundersökningar avseende såväl uppfinnarna syn på STU som STU-personalens syn på uppfinnarna. STU återupprättade ett kontaktforum genom etablering av en referensgrupp för uppfinnarfrågor, som verkade under perioden 1982 – 1984.

Bilden komplicerades av att STU hade alltsedan 1976 finansierat uppbyggnad av viss kompetens inom SUF. Detta skedde inom ett ramprogram, som hade inträtt i en andra fas 1979 – 1983. STU lät genomföra en utvärdering (1983) av en extern konsult, som ansåg att SUFs rådgivningsinsats var marginell i förhållande till rådgivningsinsatser från andra organisationer.

Under hösten 1983 fattade STUs styrelse ett beslut att inte längre stödja SUF via ramprogramformen. Däremot kunde enskilda projekt stödjas efter sedvanlig prövning av ansökan från Svenska Uppfinnareföreningen eller annan uppfinnarförening.

Vid denna tidpunkt hade redan ett antal lokala idé- och uppfinnarföreningar sett dagens ljus. Det anses att en av de första föreningarna startade i Karlshamn 1981 (Torsten Persson, Arne Andrén). Särskilt Arne Andrén blev en flitig föreningsstartare och när han dog ca 20 år senare hade han startat mer än 40 lokala idé- och uppfinnarföreningar.

Enbart i Stockholmsområdet fanns det i mitten av 1980-talet ett drygt 10-tal föreningar, oftast initierade i samråd med dåvarande Utvecklingsfonden i Stockholms län.

1983/84 Vid 1983/84 års riksdag fattade riksdagen ett beslut om att överföra 30 Mkr från STUs produktutvecklingsbudget för att stärka olika forskningssatsningar. Bland tillskapades STUs Tekniska Forskningsråd, som kom att fördela forskningsmedel enligt inomvetenskapliga kriterier. En liten positiv uppfinnarmarkering var att samma riksdag tog ett beslut om att tillskapa en ny stödform, nämligen "Näringsbidrag till innovatörer". Denna nya stödform var dock inte så omfattande utan inledningsvis utbetalades ca 2 Mkr under det första året.

Arne Lunds utredning

Arne Lund erhöll i samband med sin pensionering STU-ledningens uppdrag att genomföra en intern utredning om det offentliga stödet till uppfinnare och uppfinningar. Tidsperioden, som utredningen täckte var från och med 1934 och fram till utredningens publikationsdatum, som blev 1991-06-27, dvs. tre dagar innan STU avvecklades.

Utgångspunkten för Arne Lund var allt det källmaterial som fanns i STU och som gick tillbaka till Uppfinnarkontorets tillblivelse 1934 (idag finns detta i Riksarkivets Arninge-filial). Lunds utredning som sådan har fokus på verksamheterna i de olika organisationerna och utgör en intressant läsning på många sätt – inte minst när det gäller olika teknikutvecklingsprojekt.

Lund konstaterade också att SUKs anslag till projekt var på mycket låg nivå (85 000 kr) och att uppfinnarstödet förbättrades rejält i samband med övergången till STU 1968. Men det var en kortvarig ljusglimt som varade under de första tio åren. Begreppet ljusglimt kan användas därför att utgångsläget var minst sagt uruselt.

Vid omorganisationen 1972 fördes allt uppfinnarstöd budgetmässigt ihop under en och samma rubrik jämfört med tidigare indelning i rådgivning och understöd för olika ändamål. 1975 genomfördes en förändring av budgetstrukturen och redan året därefter ytterligare en. I budgetpropositionen 1976/77 indikeras för första gången en hopläggning av uppfinnarstödet med stöd till småföretagen. Detta ledde också till en väsentlig ökning av budgeten för produktutveckling.

Från och med omorganisationen 1978/79 är integrationen mellan uppfinnarstöd och småföretagsstöd total och därefter är det inte längre möjligt att följa uppfinnarstödet utveckling inom STU.

Därmed börjar uppfinnarbegreppet användning att tunnas ut och Lund konstaterar att det blir allt svårare att i STUs petitor för efterföljande år utläsa hur uppfinnarstödet prioriteras.

I stället är det begrepp som ”nya produkter”, vari ingår produktutveckling, teknikupphandling, arbetstagarinitierade projekt, småföretagsservice och innovationsfrämjande åtgärder, som används i STUs dialog med regering och omvärld.

1980-talet I mitten av 1980-talet togs flera initiativ som hade till syfte att stötta nya uppfinningar.

Ett särskilt pris till ”Minne Alfred Nobels födelse” etablerades samtidigt som en ny utställning (Skapa med Sapa) för idéer och uppfinningar såg dagens ljus. Priset existerar fortfarande men går idag (2006) under beteckningen SKAPA-stipendiet. Första Sparbanken lanserades en särskild finansieringsform för uppfinnare – det så kallade ”Innovationskreditivet”. Lennart Sundström var en av entusiasterna bakom båda dessa idéer.

Svenska Uppfinnareföreningen initierade ett samarbete med några kapitalstarka organisationer (Investeringsbanken, Cardo, Handelsbanken och Trygghetsrådet) och etablerade 1984 Teknikinvest Tefima AB. Idén i upplägget var att tillföra projektfinansiering stegvis när på förhand specificerade etappmål uppnåddes. Bolaget avvecklades 1987, men metodiken prövades på flera projekt, varav ett blev lyckosamt.

1984/85 Relationen mellan Svenska Uppfinnareföreningen och STU tinade långsamt upp, bland annat beroende på att såväl STU som SUF gjorde vissa personalförändringar i kontaktytan mellan organisationerna. SUFs ordförande Olle Siwersson arbetade också för en normalisering av relationen STU – SUF.

En informell grupp med företrädare för STU, SUF och TCO började träffas informellt för att diskutera nödvändiga och möjliga insatser, Gruppen kom senare att bli en kärna till förändring.

Uppfinnarberedningen 1986 och SUF fyller 100 år

1986 Diskussionerna inom kärngruppen ledde så småningom fram till tankar om förändringar i uppfinnarstrukturen och detta ville SUFs ordförande presentera för dåvarande industriminister Thage G. Petersson redan den 9 jan 1986. Då skulle nämligen industriministern informeras om föreningens jubileumsaktiviteter under året (SUF fyllde 100 år). Men eftersom tankarna berörde både STU och PRV arrangerades ett lunchmöte med de båda verkens generaldirektörer den 8 jan 1986 – dagen innan SUFs möte med industriministern. Detta möte blev startpunkten för en något större gruppering av personer och som internt kallade sig för ”Uppfinnarberedningen”.

I Uppfinnarberedningen ingick STUs GD, Sigvard Tomner, PRVs GD Sten Niklasson och SUFs ordförande, Olle Siwersson. Bland övriga medverkande kan nämnas Erik Wångby från TCO, och som sekreterare i beredningen verkade Torbjörn Larsson, STU.

Uppfinnarberedningen fortsatte diskussionen om nödvändiga insatser inom uppfinnarområdet. Ett halvår senare insände denna Uppfinnarberedning en skrivelse till regeringen. Skrivelsen var undertecknad av STUs och PRVs generaldirektörer samt av SUFs ordförande. Skrivelsen avsåg en begäran om ökat stöd till SUF, etablering av ett ”Nationellt Uppfinnarråd” samt en ökad satsning på lokala idéföreningar.

Den politiska processen ledde så småningom fram till ett positivt riksdagsbeslut (våren 1987) om ökade resurser till SUF för rådgivning och informationsarbete riktat till uppfinnare. Det fanns redan ett embryo till ett rådgivarsystem inom SUF.

SUFs interna diskussioner 1984 – 1985 hade så småningom lett fram till att SUF fattade beslut om att pröva en modell med regionala uppfinnarrådgivare. Hösten 1985 utsåg SUF en handfull regionala rådgivare, som var beredda att ge råd till uppfinnarna utan krav på ersättning.

Som ett led i den pågående normaliseringsprocessen mellan STU och SUF arrangerades ett möte mellan STU och dessa rådgivare. Mötet ägde rum den 16 jan 1986 på STU. Vid detta möte tillkännagav STU att STU var berett att stödja dessa rådgivare för vissa av deras externa kostnader (riktmärke: 1500 kr per månad och rådgivare). Detta blev början till ett system av uppfinnarrådgivare runt om i landet med viss statlig finansiering. Inledningsvis var 12 personer utsedda till rådgivare. Systemet byggdes ut allt eftersom anslagen till SUF ökade.

Förslaget om ett Nationellt Uppfinnarråd ledde till att regeringen gav Indevo i uppdrag att snabbtreda frågan. Indevo var positiva till förslaget, men sedan har det inte hänt någonting.

Förslaget avseende stöd till de lokala föreningarna fick inget gehör hos industridepartementet.

Under SUFs jubileumsår manifesterades också den fackliga uppbackningen av uppfinnandet genom att fyra centralorganisationer (TCO, TCO-S, KTK, PTK) arrangerade en konferens på temat "Uppfinnarna och samhället". Vid seminariet höll Lennart Geijer ett högtidstal, vilket han kunde göra med odiskutabel auktoritet på grund av sin långa erfarenhet av dessa frågor. Geijer hade nämligen varit med under hela perioden från tillkomsten av 1949 års lag om rätten till arbetstgares uppfinningar.

Dessvärre kan nog konstateras att både lag och kollektivavtal, som reglerar rättigheter till uppfinningar i företag och organisationer, har inneburit såväl fördelar som nackdelar. Fördelar i betydelsen att lag och avtal anger vissa spelregler för umgänget parterna emellan. Nackdelar i betydelsen att misstänksamheten har ökat och att begrepp såsom "skälig ersättning" inte har fått ett reellt genomslag i tillämpningen.

- 1987 Det fackliga intresset för uppfinnandet manifesteras än mer 1987 när SUF och TCO träffar ett samarbetsavtal. TCO inträder också som hälftendelägare i det SUF-ägda bolaget Teknovator AB.
- 1988 Svenska Uppfinnareföreningen träffade ett samarbetsavtal med MVR, Mekaniska Verkstädernas Riksförbund 1988, som bland annat resulterade i formulering av ett "Etiskt protokoll" med syfte att förenkla relationen mellan företag och uppfinnare.

NUTEK 1991 och ny borgerlig regering

1991 Efter 23 års verksamhet läggs STU ned och vid halvårsskiftet 1991 övertas verksamheten av det nybildade NUTEK, Närings- och Teknikutvecklingsverket.

”Patentavdelningen” i STU hade långsamt bantats under 1980-talets senare del och upphörde helt i samband med myndighetsombildningen. Motsvarande gällde den så kallade *”Förmedlingsenheten”* vars uppgift hade varit att hjälpa till med exploatering och att förhandla fram exploateringsavtal. I stort sett allt direkt uppfinnarstöd blev därmed avvecklat förutom *”Näringsbidraget”*, som vid denna tidpunkt låg på nivån ca 10 Mkr per år. Men det skulle också tas bort strax därpå.

Hösten 1991 tillträdde en ny borgerlig regering under Carl Bildts ledning. Detta innebar nya förutsättningar. Den moderatledda regeringen ville komma bort från ett system med olika selektiva stöd och ersätta dem med generella insatser. En effekt av den nyordningen blev att stödformen *”Näringsbidrag för innovatörer”* togs bort från NUTEK – helt utan föregående diskussion. Stödet var budgeterat till ca 10 Mkr vid avvecklingen. Med detta kan också konstateras att det direkta uppfinnarstödet var helt avvecklat.

Det som ändå levde kvar några år till var den så kallade såddfinansieringen, dvs. finansiering av tekniska utvecklingsprojekt i tidig fas. I samband med myndighetsomvandlingen 2001 (NUTEK (1) –> VINNOVA, NUTEK (2), ITPS) bibehöll NUTEK ansvaret för detta stöd. Efter en tid genomfördes en förändring som innebar att NUTEK (2) skulle bereda ärenden och föredra dem inför Industrifonden för beslut om finansiering. Ytterst få projekt kunde möta Industrifondens krav och så småningom insåg staten att detta inte var en framkomlig väg, och stödet togs bort helt. Egentligen har detta inget att göra med stöd till uppfinnare, men det bör nämnas för att komplettera bilden.

För uppfinnarna och Svenska Uppfinnareföreningen var det på något sätt det sista ljuset som släcktes när Näringsbidraget togs bort 1991 – något måste göras – men vad?

Svenska Uppfinnareföreningen hade givetvis ett antal kontakter med dåvarande Näringsdepartementet utan att få något egentligt gehör. Näringsdepartementet prioriterade i början av 1990-talet frågor som berörde statligt ägda företag och frågan om upplösning av Fond 92-94, dvs. upplösning av Löntagarfonderna,

1991 hade SUF drygt dussinet rådgivare fördelade över hela landet och förutom styrelsen var detta en viktig samrådsgrupp för SUFs ledning. Särskilt rådgivaren i Gävleborgs län – Sven-Mikael Michelsson – förordade ett informationsarbete riktat till riksdagsmännen. Efter några månaders diskussion inom uppfinnarleden (SUF) formades så sakta en strategi för hur frågan och situationen skulle tacklas.

Kontakter med Näringsdepartementet bedömdes inte vara en framkomlig väg, utan fokus överflyttades på riksdagen och riksdagsmännen. Den modell och strategi som SUF kom att tillämpa prövades första gången den 11 december 1991.

SUF hade inbjudit samtliga riksdagsmän från Gävleborgs län till ett möte på SUFs kansli. Där fick riksdagsmännen träffa SUFs ledning, SUFs regionale rådgivare i Gävleborgs län, som i sin tur medbjudit andra intressanta företrädare för näringslivet i länet. Modellen föll mycket väl ut och under tre år genomförde SUF på detta sätt välstrukturerade informationsmöten med riksdagsmän från 20 valkretsar (sammanlagt fanns det 28 valkretsar att bearbeta).

Därtill arrangerades ett antal möten med enskilda partier, Näringsutskottet och Arbetsmarknadsutskottet.

Riksdagens arbete under perioden 1991-94 präglades starkt av några särskilda omständigheter.

Det viktigaste var att det rådde balans mellan blocken vilket medförde att riksdagen blev mer oförutsägbar i sitt beslutsfattande. En annan faktor var att Ny Demokrati var det parti som innehade denna ”balansmakt”.

Vid ett tillfälle röstade Ny Demokrati med Socialdemokraterna, men detta skedde bara en gång. Denna enskilda röstning demonstrerade dock den makt som riksdagen hade, och det var inte längre självklart att regeringens alla förslag alltid skulle vinna riksdagens gillande, vilket brukar vara det normala. Detta medförde också att regeringen i större utsträckning än vanligt måste lyssna av synpunkter och förslag från riksdagens ledamöter.

1993-94 Resultatet blev i högsta grad noterbart så till vida att regeringen utsåg i januari 1993 Bengt-Arne Vedin till utredare av uppfinnarfrågan och stödet till uppfinnarna.

Begreppet ”uppfinnare” stod högt i kurs under denna period i början av 1990-talet. Det lyser fram tydligt i riksdagsprotokollen. Till exempel detta ur riksdagens snabbprotokoll från den 10 februari 1993.

”Det gäller att sätta innovatörer, uppfinnare och industrialister i högsätet i Sverige under 90-talet. Eljest är välfärdsstaten Sverige någonting som vi kan minnas” (Anders Högmark, m, replik)

Eller detta

”Vi i Ny demokrati är som bekant inte mycket för statliga stöd till organisationer och intresseföreningar. Men om det är någon organisation som skulle behöva det här stödet så är det Svenska Uppfinnarföreningen” (Bengt Dalström, nyd, anf 75).

Vedins utredning – Innovationer för Sverige (SOU 1993:84) – blev färdig hösten 1993 och låg sedan till grund för regeringens proposition 1993/94:206 som avsåg inrättandet av en särskild stiftelse – Innovationscentrum.

Riksdagens näringsutskott angav följande i sitt betänkande (1993/94:NU 25):

”Utskottet anser att det är en mycket viktig näringspolitisk uppgift att på olika sätt underlätta för innovatörer att föra idéer vidare till kommersialisering. Denna inställning låg bakom utskottets förslag våren 1993 att riksdagen skulle anmoda regeringen att låta utreda och lägga fram förslag till åtgärder för att stödja uppfinnare och innovatörer (bet. 1992/93:NU25). Som ett resultat av riksdagens beslut tillsattes, som tidigare nämnts, Innovationsutredningen.”

Stiftelsen Innovationscentrum 1994

1994 Riksdagen fattade våren 1994 beslut att tillskapa SIC, Stiftelsen Innovationscentrum. SIC tillfördes sammanlagt 500 Mkr från Löntagarfonderna. Enligt riksdagsbeslutet skulle stiftelsen verka i 10 år och därefter upplösas.

De Regionala Utvecklingsfonderna omvandlades till ALMI Företagspartner AB genom beslut av samma riksdag.

1994 Det blev ånyo ett regeringskifte 1994.

Kjell Ericsson (c) hade under den borgerliga regeringen varit en av de drivande krafterna för att tillskapa Innovationscentrum. I oppositionsställning lämnar Ericsson och andra centerpartister in en motion (1994/95:N222) varur följande citat är hämtat:

”Under våren 1993 beslutade riksdagen efter en centermotion att regeringen skulle utreda och lägga fram förslag till åtgärder för att stödja uppfinnare och innovatörer. Efter utförd utredning – den s.k. Innovationsutredningen – lade regeringen våren 1994 fram ett förslag om inrättande av en stiftelse benämnd Innovationscentrum. Riksdagen beslutade också i enlighet med utredningens förslag.

Denna stiftelse skulle ha till uppgift att stödja innovationer och innovationsfrämjande åtgärder och tillfördes 500 miljoner kronor i en fond. Dessa medel skulle fördelas under en 10-årsperiod.

Verksamheten i Stiftelsen Innovationscentrum kommer enligt budgetpropositionen att samverka med NUTEK. Det är då väsentligt att uppfinnarna och innovatörerna får det stöd och den hjälp som var avsikten med inrättandet av Stiftelsen. En viktig part i innovationsarbetet är Svenska Uppfinnarföreningen SUF. De bedriver

en viktig verksamhet med rådgivning, utbildning och information till uppfinnare och innovatörer. De har också en decentraliserad organisation med 24 regionala rådgivare ute i landet. De finansierar sin verksamhet bland annat med statliga anslag, som för budgetåret 1994/95 är 6 miljoner kronor. Vi förutsätter att minst motsvarande anslag kommer att utgå under nästa budgetår.”

Offentligt stöd till uppfinnare och Svenska Uppfinnareföreningen

1994 – 98 Statens stöd till Svenska Uppfinnareföreningen kanaliserades 1994 via NUTEK (ca 6 Mkr/år). Men redan året därpå fasades en del av stödet till SUF över från NUTEK till Stiftelsen Innovationscentrum. Från och med 1998 var NUTEK helt borta ur SUFs finansieringsbild. Huvuddelen av stödet avsåg SUFs rådgivningsfunktion.

Stiftelsen (SIC) hade en del inkörningsproblem. Detta kan bland annat avläsas i att stiftelsen inledningsvis ägnade rätt mycket kraft åt att tolka sin egen stadga, vilket skedde med assistans av flera externa jurister.

En kris uppstod i SICs styrelse 1995 i och med att dess första ordförande – Bengt Arne Vedin – beslutade sig för att avgå med omedelbar verkan. De skäl han angav var att styrelsen inte arbetade på det öppna sätt som han hade inledningsvis stipulerat.

Vid genomgång av viss administrativ dokumentation i SIC framträder en något tydligare bild.

I början av SICs verksamhet förelåg en diskussion internt i SICs styrelse om hur SIC skulle lägga upp verksamheten. Det var utsagt att SIC inte skulle bygga upp egen kansliresurs för beredning av ansökningar.

Vedin hade i sin utredning föreslagit att ett uppfinnarstöd skulle tillföras NUTEK, som redan hade resurser (personal och system) för att handlägga projektansökningar. För Vedin var det naturligt att fortsätta sin egen tankegång och uppta diskussioner med NUTEK om att NUTEK skulle bereda ärenden. Men i SICs styrelse fanns det andra uppfattningar och som medförde att en intern konflikt uppstod mellan ordförande och delar av styrelsen.

SICs styrelse hade inte utsett någon VD och vid denna tidpunkt (1995) stod man också utan ordförande. Ett halvår senare hade dock SICs styrelse utsett en VD och efter ytterligare en tid hade även en ny ordförande utsetts.

1997 träffades ett första samarbetsavtal mellan SUF, ALMI och SIC som berörde bland annat SUFs rådgivarsystem, som vid denna tidpunkt var tämligen väl utbyggt. Samarbetsavtalet syftade till en tydligare reglering av de olika organisationernas roller. Det som var delvis nytt var att SIC hade bestämt sig för

att ALMI skulle vara en viktig aktör på fältet. Detta ställde nya krav på SUFs rådgivare, nämligen att de utan undantag skulle ha goda relationer med ALMI.

ALMI Företagspartner AB övertog de tidigare Utvecklingsfondernas roll vid ombildningen 1994. Därmed fick ALMI också ärva alla relationer som Utvecklingsfonderna hade. Eftersom SUFs rådgivare utsågs med särskild hänsyn till deras egen direkta erfarenhet av utvecklingsarbete så hade en del av rådgivarna också egna erfarenheter av samarbetet med vissa Utvecklingsfonder. Nu kom det ett krav på att det, per ett visst datum, skulle endast vara goda relationer. I de allra flesta regioner innebar de nya förutsättningarna inga som helst problem, men i vissa områden måste en del justeringar göras.

Ett separat avtal träffades 1997 mellan SUF och SIC och detta utgjorde grunden för SICs anslag till SUF. Detta avtal blev sedermera en källa till att en konflikt uppstod mellan SUF och SIC 1998.

1998-2001 Konflikten ledde till att SIC sade upp avtalet med SUF 1998. Men SIC angav samtidigt att ett nytt avtal skulle diskuteras vari större tydlighet skulle föreligga om SICs krav på SUF. Detta samarbetsavtal 2 kom att hålla i drygt ett år. År 2000 säger SIC upp samarbetsavtalet med SUF. SUFs rådgivare överförs enligt beslut i SIC till ALMI Företagspartner vilket genomfördes genom att styra om finansieringen.

Det kan konstateras att Svenska Uppfinnareföreningens position år 2000 var mycket likartad den situation som rådde 1983, nämligen att den huvudsaklige finansiären hade helt upphört med finansiering av SUF-ledda projekt.

SICs samlade anslag till SUF var vid denna period uppe på nivån ca 15 Mkr räknat på årsbasis. Finansieringen avsåg i huvudsak rådgivning och särskilda satsningar på ungdomar och kvinnor. På kort tid (ca 2 år) togs denna finansiering helt bort, vilket alltsedan dess har skapat mycket stora problem för SUF.

2002-04 Sedermera träffades ett avtal mellan stiftelsen och ALMI om formerna för samarbetet dem emellan. Prov genomfördes med att föra ut beslutskraft från SIC till ALMIs regionala bolag. Decentraliseringen innebar att SIC så småningom överförde i princip alla beslut om stöd till "SIC-projekt" till ALMI. Vid SICs nedläggning 2004 var överföringen till ALMI fullbordad.

SICs tillgångar var i huvudsak aktier, vars värde ökade påtagligt genom klok förvaltning. Vid SICs nedläggning 2004 kunde konstateras att mer än en miljard kronor hade slussats ut till nya projekt och uppfinningar samt andra innovationsfrämjande insatser.

Och, återigen kan konstateras att stöd till uppfinnare och uppfinningar hade upphört.

2004 Uppfinnandet och stöd till uppfinningar diskuterades utan att några nya initiativ kom från regeringen. I stället blev det helt andra frågeställningar som kom att dominera debatten.

Teknikbrostiftelserna etablerades 1993 och tillfördes då en miljard från Fond 92-94. Enligt ursprungligt beslut skulle denna miljard återlämnas till staten år 2007. Börsutvecklingen hade varit mycket gynnsam under ett antal år. Men i och med den kris som uppstod i början på 2000-talet blev det helt uppenbart att Teknikbrostiftelserna inte skulle kunna lämna tillbaka den stipulerade summan (1 miljard kr).

Regeringen utsåg 2004 Claes de Nergard till förhandlingsman med uppgift att lösa detta problem. Han föreslog en genomgripande förändring av strukturen avseende det finansiella stödet till forskningsbaserade utvecklingsprojekt.

2005 Claes de Nergard föreslog en ombildning av Teknikbrostiftelserna till "Innovationsbroar" med samma geografiska fördelning som tidigare Teknikbrostiftelser. År 2008 skall hela förändringsprocessen vara klar och då kommer det att finnas en central Innovationsbron AB, som i sin tur äger sju regionala Innovationsbroar (också AB-form). Teknikbrostiftelsernas kapital överförs till de regionala Innovationsbroarna och används för att finansiera forskningsbaserad affärsutveckling. Ett tillskott tillförs från VINNOVA för att stötta inkubatorer och 200 Mkr tillförs Innovationsbron AB från Industrifonden.

Regeringen har också uttalat att Innovationsbron AB skall i ökad utsträckning samarbeta med ALMI Företagspartner AB.

2006, SUF fyller 120 år, patent är en nyckelfråga

2006 Svenska Uppfinnareföreningen fyller 120 år. Under perioden 2001 – 2006 har det inte funnits någon offentlig finansiering av någon SUF-relaterad verksamhet, vilket har gett upphov till stora problem. SUF har haft tre olika ordföranden och tre olika chefer hittills under 2000-talet.

Vid årsmötet 2006 utsågs en styrelse i SUF, vars främsta uppgift är att återskapa ett förtroendekapital för SUF hos möjliga offentliga och privata finansiärer och aktörer.

Begreppet uppfinnare har inte samma uppmärksamhetsvärde längre, men samtidigt kan konstateras att det aldrig någonsin i världen har sökts så mycket patent som nu. Men denna trend återspeglas inte inom Patentverket, som de facto har sett ett minskat antal patentansökningar under de senaste åren.

Nedgången hos PRV föranledde PRV att begära en utredning om orsakerna. Regeringen utsåg på våren 2004 professor Ove Granstrand till utredare av denna fråga. Utredningen är ännu inte offentliggjord (september 2006).

Även om Granstrands utredning inte är klar så är det fullständigt odiskutabelt att uppfinnare, uppfinningar och patent kommer att ha fortsatt ökad betydelse för konkurrenskraften hos företag. Vi ser idag en stark trend att ny teknik kommer fram i Kina, Indien, Korea och Japan, och som oftast är patentskyddad.

Sammanfattning och slutsatser

Uppfinnandet under 120 – vad kan noteras?

Världen har skådat en remarkabel resa under mer än ett sekel beroende på en ständig utveckling som bärs upp av uppfinningar, teknisk utveckling och möjligen forskning.

1800-talet präglades av industrialisering och ett ständigt prövande av nya ”manicker”, det vill säga uppfinningar som både var värdefulla och sådana som var mindre värdefulla.

Denna lilla skrift försöker belysa hur de kreativa krafterna vände sig till ”de som makten haver” för att påtala sin situation och sin roll i samhället. Man identifierade de möjligheter som borde kunna vara skäl nog för ett ökat intresse från de styrande.

Det kan också konstateras att Svenska Uppfinnareföreningen har tidigt varit en viktig katalysator för att få till stånd en diskussion om rätten till arbetstagares uppfinningar. Redan 1910 ägde den första diskussionen rum och sedan blev frågan särskilt aktuell efter krigsslutet i samband med tillkomsten av 1949 års lag. Det har också förelegat en nära samverkan mellan fackliga organisationer och föreningen under åren därefter i dessa frågor.

För att få till stånd en förändring krävdes ofta starka personer som med stor passion gick in för en uppgift. Och sådana personer fanns när SUF etablerades 1886 och de finns nu 2006. Det man möjligen kan tillägga att det direkta personberoendet är mycket påtagligt inom uppfinnarväsendet – möjligen mer accentuerat än i andra områden.

Alrik Hult må gärna tjäna som föredöme. Han pensionerades när Uppfinnarekontoret uppgick i Svenska Uppfinnarkontoret 1947. Då var Hult 80 år gammal och han kunde blicka tillbaka på ett långt liv som framgångsrik uppfinnare och industribyggare (Archimedes). Han hade också varit verksam som ordförande i Svenska Uppfinnareföreningen (1920-38) och han var den person som kom att förverkliga visionen om ett Uppfinnarekontor, som etablerades 1934.

En annan person med stort engagemang var Harald Romanus, som inträdde som kanslichef i Statens Uppfinnarnämnd sent 1940. Han kom sedan att bli den förste och ende chefen för Svenska Uppfinnarkontoret (1947-68) och han blev också en av de första enhetscheferna på STU 1968.

Etableringen av Svenska Uppfinnareföreningen 1886 drevs också av hängivna personer (Andrée med flera) och kom att bli en viktig startpunkt. I föreningen fick man nu dels ett forum för diskussion om nya företeelser och nya uppfinningar, dels en plattform för aktiviteter.

Svenska Uppfinnareföreningen anses vara världens äldsta uppfinnarförening. Lite förvånande kan dock konstateras att den svenska riksdagen fick ta ställning till

uppfinnarstödande förslag redan 1878, åtta år innan Svenska Uppfinnareföreningen etablerades.

Från och med 1881 är det dock helt tyst i den svenska riksdagen – ända tills 1934, då Uppfinnarkontoret etablerades med ett litet statligt stöd om 8000 kr per år. Helt tyst var det ju inte, eftersom Svenska Uppfinnareföreningen såg till att lämna synpunkter i olika frågeställningar till den politiska makten. Men likväl var det tyst så till vida att inga särskilda politiska satsningar gjordes för att stötta uppfinnaren – inte förrän 1934.

Efter 1934 var dock uppfinningar, uppfinnare och uppfinnandet en återkommande punkt i riksdagens sakbehandling. Hur kom det att bli så och vad hände sedan?

Svaret är att den politiska makten hade insett att uppfinningar är betydelsefulla i den tekniska utvecklingen och samhällets utveckling. Det blev än mer accentuerat i samband med andra världskrigets utbrott. På mindre tid än tre månader hann den politiska apparaten med att utse utredare, genomföra utredning samt formulera en proposition om etableringen av Statens Uppfinnarnämnd (1940 – 1947). Samma riksdag tog beslut om ökat stöd till Uppfinnarkontoret (+ 12 000 kr per år).

Vid genomläsning av styrelseprotokollen från Uppfinnarkontoret och Statens Uppfinnarnämnd framträder vissa väsentliga skillnader. Uppfinnarkontorets drift karakteriserades av extrem sparsamhet på alla sätt. Därför återkommer det ständigt frågor om justering av låga löner i efterhand för att i möjligaste mån kunna behålla en relativt nöjd och engagerad personal.

I styrelseprotokollen från Statens Uppfinnarnämnd finns inget sådant. Totalt dominerande är i stället alla ärendebeslut – i olika faser – mängder av ärenden som nämnden ständigt måste fatta beslut om. Personalfrågorna noterades inte alls i protokollen.

Svenska Uppfinnarkontorets tillkomst 1947 skulle kunna ha inneburit nya lyft för uppfinnandet, men så blev det inte. Den politiska makten ville annat och det resulterade att det i stället blev återkommande nedskärningar som kom att präglade Svenska Uppfinnarkontorets levnad.

Nya vindar skulle dock komma i och med tillkomsten av Styrelsen för Teknisk Utveckling 1968. Inledningsvis ökade inte uppfinnarstödet särskilt mycket. I slutet av 1970-talet fick uppfinnarstödet en positiv utveckling, men detta bröts delvis med riksdagens beslut 1984, som innebar en överföring av resurser (30 Mkr) från produktutveckling till forskning.

Efter 1984 inträdde återigen en långsam försämring av stödet till uppfinnare. I och med myndighetsförändringen 1991 kan konstateras att det direkta uppfinnarstödet helt hade upphört.

Svenska Uppfinnareföreningens informationsarbete (1991-94) riktat till politiker, främst riksdagsmän, kom dock att förändra denna situation.

Innovationsutredningen 1993 utgjorde grunden för etableringen av Stiftelsen Innovationscentrum och stödet till uppfinnare och uppfinningar nådde nya höjder. Men detta försvann i och med nedläggningen av Stiftelsen Innovationscentrum 2004.

År 2006 är det endast ALMI Företagspartner AB som har en roll visavi uppfinnare och som det står i Budgetpropositionen 2006 (S, M, V) – ALMI skall bland annat arbeta med ”enskilda uppfinnare med lägre kapitalbehov”. Samtidigt kan konstateras att uppfinnarstöd inte utgör en huvuduppgift för ALMI.

Vilka slutsatser kan dras?

Det vara värt att notera att uppfinnarfrågan fortfarande är i högsta grad levande, i alla fall om man tittar på motioner och betänkanden i Sveriges riksdag 2005/2006. Och i betydligt högre grad än vad som kan avläsas i budgetpropositionen 2006.

Det kan också konstateras att frågorna som diskuteras idag är ungefär detsamma som diskuterades för mer än 120 år sedan. Uppfinnarnas problemställningar har ändrats något, men det är marginella förändringar. De fundamentala frågeställningarna, såsom patent, patentintrång, tillgång på kapital, exploatering, är lika aktuella nu som de var då. Har dessa 120 år inneburit någon form av lärande? Kanske – kanske inte.

Uppfinnarbegreppets status har i högsta grad varierat över tiden. Säkra höjdpunkter är när kristillstånd uppstår, vilket blev särskilt tydligt när det gällde etableringen av Statens Uppfinnarnämnd 1940. Då ville regeringen och samhället verkligen nyttja uppfinnarna för att stärka totalförsvaret.

Samtidigt kan konstateras att regeringen och samhället inte var lika intresserat av uppfinnarna när väl andra världskriget upphört. Utvecklingen – eller snarare frånvaron av utveckling – avseende Svenska Uppfinnarkontoret utgör tydliga indikationer på detta.

Man skulle också kunna säga att språngartade förändringar i samhället kan ge förnyat förtroende för och ett ökat intresse för uppfinnandet som företeelse. Andra världskrigets utbrott är återigen en utmärkt illustration av detta. Men även den borgerliga regeringens tillträde 1991 åskådliggör ett paradigmskifte, som får betydelse för utvecklingen i samhället.

Andra slutsatser som kan dras är att uppfinnarstödande aktiviteter mår bra av att vara nära Svenska Uppfinnareföreningen. Uppfinnarkontoret nådde goda framgångar på grund av att Uppfinnarkontorets personal var väl förtrogna med uppfinnandets speciella psykologiska förutsättningar. Motsvarande kan sägas om det rådgivarsystem som Svenska Uppfinnareföreningen började bygga upp 1985. I och med överföringen av rådgivarsystemet till ALMI år 2000 har nya förutsättningar inträtt för rådgivarna. Endast framtiden kan utvisa om denna överföring var skadlig eller inte – sett i ett uppfinnarperspektiv – och tecken börjar redan på att kunna skönjas.

Vidare kan konstateras att uppfinnarstödande verksamhet som läggs samman med annan verksamhet tappar snart fokus och blir lätt marginaliserat. Så skedde när Svenska Uppfinnarkontorets verksamhet överfördes till STU. Risk föreligger att motsvarande kan hända nu (2006) när SICs verksamhet är överförd till ALMI.

Allmänt kan sägas att kunskapen om uppfinnandet och uppfinnare varierar över tiden. Särskilt gäller detta inom den politiska sfären. Under loppet av några riksdagsperioder sker ett utbyte av riksdagsmän som oftast medför en förlorad kunskap vad gäller uppfinnandet. Att hålla kunskapsnivån på önskvärd nivå bland politiker och tjänstemän är en viktig uppgift. En sådan insats får lätt karaktären av ett Sisufos-arbete, dvs. att med viss regelbundenhet tvingas börja om från början.

Det kan också konstateras att när uppfinnarfrågan inte befinner sig på det politiska planet så tappar den kraft och moment. Detta sker när en politisk diskussion övergår (eller överlämnas) till diskussioner mellan myndigheter och tjänstemän. Ett exempel på detta är när uppfinnardiskussionen hamnade inom STU.

Det förefaller som om konflikter är vanliga i uppfinnarvärlden – och så må också vara fallet. Men det finns också viktiga perspektivskillnader som man inte får bortse från. Uppfinnare är oftast mycket självständiga individer och med en obändig tro på det man gör. Det blir nog lätt konflikter om myndigheter försöker i alltför hög utsträckning ställa upp krav och regler för hur till exempel en uppfinnare eller en uppfinnarförening skall agera. Därmed inte sagt att det skall vara kravlöst.

De konflikter som förevarit kan delvis förklaras med skilda perspektiv och att inte full förståelse för olika utgångspunkter blivit accepterade.

En annan viktig faktor är avsaknad av respekt för uppfinnare. Flertalet patentintrång är exempel på detta, och det finns få möjligheter för en uppfinnare att reellt beivra sådana intrång.

Patent och patentlagstiftning var en mycket aktuell fråga när Svenska Uppfinnareföreningen etablerades 1886. En annan viktig fråga var rådgivning till uppfinnare så att de åtminstone kunde undvika de största misstagen. Det kan konstateras att patent (och annan immaterialrätt) är troligare än viktigare idag jämfört med för 120 år sedan. Ansökningsläget hos de stora patentverken (Europa, USA, Korea, Japan) indikerar att så är fallet.

Slutligen kan konstateras att stödet till uppfinnare har betingats av de små talens logik – med ett möjligt undantag – Stiftelsen Innovationscentrum (SIC). Tre år tog det för Svenska Uppfinnareföreningen att övertala staten att 8 000 kr kunde vara en skälig satsning. Statens satsning via Svenska Uppfinnarkontoret har visat på motsvarande blygsamhet – och det är närmast självklart – att även resultaten då blir ”ringa”. Förändringen av STUs stöd till produktutveckling enligt riksdagsbeslutet 1984 ger också belägg för detta. Då togs 30 Mkr bort från STUs produktutveckling, samtidigt som STU fick satsa 2 ”nya” Mkr på en ny stödform riktad till uppfinnare.

Stiftelsen Innovationscentrum med sina 500 Mkr måste anses som en stor insats till uppfinnandets fromma. Samtidigt var SICs budget ca en tiopotens mindre än andra satsningar som gjordes med pengar från Fond 92-94.

Men vad händer nu – när Innovationsbron AB och ALMI Företagspartner AB i praktiken tar hand om det stöd som eventuellt kan nå uppfinnare? Endast framtiden kan ge svaret.

Källförteckning

Riksdagsdokument

1878	Motion nr 13 i första kammaren Utskottsutlåtande nr 3 från första kammaren Utskottsutlåtande nr 29 från andra kammaren	
1881	Utskottsutlåtande nr 15 i andra kammaren	
1934	Budgetproposition 1:10:20	8 000 kr till UK
1935	Budgetproposition 1:10:52	8 000 kr till UK
1939	Riksdagsprotokoll från den 26 april Riksdagsprotokoll från den 7 juni	Interpellation Svar på interpellation
1940	Proposition nr 228 Statsutskottets utlåtande nr 184 Riksdagens skrivelse nr 327	Statens Uppfinnarnämnd mm Statens Uppfinnarnämnd Statens Uppfinnarnämnd
1941	Budgetproposition 1:10: 73-75	SUN och UK
1945	Budgetproposition 1:10: 80-82	SUN och UK
1946	Budgetproposition 1:10: 82-84	SUN och UK
1947	Proposition nr 169	Svenska Uppfinnarkontoret (SUK)
1950	Statsverkspropositionen Bil 12:10: 83-84	SUK
1951	Statsverkspropositionen Bil 12:10: 82-83	SUK
1952	Statsverkspropositionen Bil 12:10: 86	SUK
1955	Statsverkspropositionen Bil 12:10: 79-80	SUK
1956	Statsverkspropositionen Bil 12:10: 95	SUK
1958	Statsverkspropositionen Bil 12:10: 112	SUK
1961	Statsverkspropositionen Bil 12:10: 93-94	SUK
1962	Statsverkspropositionen Bil 12:10: 101-102	SUK
1968	Proposition nr 68	Styrelsen för Teknisk Utveckling, STU
1983	Proposition nr 107, Bil 9, sid 90-120	Utvecklingsorienterat företagsstöd och stöd till enskilda innovatörer
1993	Proposition nr 100:100. Bil 13 sid 21-24	Produktråd och rådgivningsverksamhet
1994	Proposition nr 206	Etablering av Stiftelsen Innovationscentrum
Motioner under perioden 1971 – 1998		
2005/06	Betänkande 2005/06:NU 206 Betänkande 2005/06:LU 13	Uppfinnare, innovationsstrategi, patent Patentansökningar, gemenskapspatent, Uppfinningar, patentinfrångs försäkring
	Budgetpropositionen	Enskilda uppfinnare med lägre kapitalbehov

Offentliga utredningar

- 1940 Utredning för främjande och nyttiggörande av uppfinningar
- 1946 Utredningen rörande Statens uppfinnarnämnds fortsatta bestånd
- 1967 Utredning av Svenska Uppfinnarkontorets fortsatta verksamhet
- 1977 SOU 1977:64 – STUs stöd till teknisk forskning och innovation (Holm)
- 1993 SOU 1993:84 – Innovationer för Sverige (Vedin)

Andra utredningar

- 1991-06-27 Det offentliga stödet till uppfinnare och uppfinningar (Arne Lund)

Protokoll och verksamhetsberättelser

- 1886-1900 Styrelseprotokoll, Svenska Uppfinnareföreningen
- 1886-1925 Verksamhetsberättelser, Svenska Uppfinnareförening
- 1934-1947 Styrelseprotokoll, Uppfinnarkontoret
- 1940-1947 Styrelseprotokoll, Statens Uppfinnarnämnd
- 1947-1967 Styrelseprotokoll, Svenska Uppfinnarkontoret
- 1994-2004 Styrelseprotokoll, Stiftelsen Innovationscentrum

Böcker

- 1952 Svenska Uppfinnareföreningen, Historisk återblick
- 1993 Nätverksentreprenören, Hans Weinberger

Förkortningar

SUF	Svenska Uppfinnareförening (1886 -
UK	Uppfinnarekontoret (1934 - 1947)
SUN	Statens Uppfinnarnämnd (1940 – 1947)
SUK	Svenska Uppfinnarkontoret (1947 – 1968)
STU	Styrelsen för Teknisk Utveckling (1968 – 1991)
NUTEK	Närings- och Teknikutvecklingsverket (1991 – 2001)
NUTEK	Verket för Näringslivsutveckling (2001 -
SIC	Stiftelsen Innovationscentrum (1994 – 2004)
ALMI	ALMI Företagspartner AB
Patentverket	Patent och Registreringsverket (1892 –
ITPS	Institutet för Tillväxtpolitiska Studier (2001 -
VINNOVA	Verket för Innovationssystem (2001 –
TCO	Tjänstemännens Centralorganisation